

KOLUMNI

Jože Poglajen

Sanjska služba

STRAN 3

dr. Martin Premk

Po avstrijski poti

STRAN 4

KOMENTAR

dr. France Križanič

Osebna poraba in gospodarska rast

STRAN 2

MEDGENERACIJSKI DIALOG

S »Prebojem« do mladih generacij

Prvi partizanski film po razpadu Jugoslavije

STRAN 3

UVODNIK

Slovesni praznik upora

Aljaž Verhovnik

generalni sekretar ZZB NOB Slovenije

TEMA MESECA

Srečanje protifašistov Avstrije, Hrvaške, Italije in Slovenije v Sežani

Resna grožnja ozemeljski celovitosti Slovenije in Hrvaške

Sporočilo protifašističnih organizacij Avstrije, Hrvaške, Italije in Slovenije, ki je bilo 30. marca letos v Sežani, je enotno kot še nikoli: upreti se početu skrajne desnice, ki se razrašča po Evropi. Strup nacionalizma, fašizma in rasizma se vrača in postavlja pod vprašaj pravice in dosežke svobode, ki so se zdeli že pridobljeni. Pod udarom so znova najšibkejši deli družbe, ženske in celotno prebivalstvo.

Marijan Križman

Pogubni rezultati neoliberalne politike se kažejo predvsem na jugu Evrope. Brezposelnost, revščina, brezperspektivnost mladih generacij, to je druga, temnejša stran današnje Evrope. To je dobro pogojena njiva, na kateri rastejo ekstremno desne fašistoidne stranke. V socialni stiski ljudje čutijo potrebo po močnem avtoritarnem voditelju. Vse to smo nekoč že videli, prav tako njegove posledice. Koroški partizani so po dolgoletnem boju proti shodu ustašev in nacistov v Pliberku vendarle dočakali in uspeli, da je Katoliška cerkev na Koroškem prepovedala za maja letos napovedano škofovsko mašo za ustaše na Libuškem polju, ker da so prireditelji lani zlorabili bogoslužje za politično dvomljivo agitiranje.

Vendar še zdaleč ni jasno, ali je s tem prepovedano tudi maševanje nekega »navadnega« duhovnika ali kaplana. Zato borčevske organizacije iz Avstrije, Hrvaške, Italije in Slovenije skupno z združenjem Memorial Karnten in klubom slovenskih študentov in študentk v Celovcu pozivajo avstrijsko politiko, naj sledi oceni krške škofije, se zave svoje politične odgovornosti

Srečanje protifašistov Avstrije, Italije, Hrvaške in Slovenije v Sežani. (Foto: Svobodna beseda)

“
Hočemo, da na prihodnjih volitvah zmagata Evropa, Evropa brez zidov, sovraštva in diskriminacije. Kulturna raznovrstnost nas mora bogatiti, ne razdvajati. Medsebojno spoštovanje in strpnost sta prva pogoja za sobivanje različnosti.

in končno prepove shod »pliberske častne čete«, ker ta prireditev jasno nasprotuje mednarodnopravnim in ustavnim obveznostim Re-

publike Avstrije. Hkrati zbrani pozivajo tudi Evropsko unijo, da stopi v bran temeljem Evropske unije in hkrati zahteva upoštevanje protifašističnega konsenza, na osnovi katerega je Evropa po drugi svetovni vojni sploh spet nastala, in da prav v tem duhu prepoved ustaških shodov zahteva tudi od svoje članice Avstrije. Glede na to, da na spominski slovesnosti na Limbuškem polju skrajno desničarskega združenja ni mogoče ločevati med zavestno neonacističnimi in fašističnimi akterji ter drugimi udeleženci, je prepoved prireditve edina možnost v skladu z določilom Avstrijske državne pogodbe iz leta 1955, ki vsebuje prepoved vsakršnega nacionalsocialističnega delovanja. Zaradi porasta neonacističnega, skrajno desničarskega in ksenofobnega nasilja je prepoved pomembna tudi z vidika oblikovanja prihodnje podobe Evrope.

Slovenski in italijanski protifašisti iščemo način in poti, kako vendarle uradno predati italijanski vladi poročilo Slovensko-italijanske zgodovinsko-kulturne komisije za obdobje 1880–1956. Izjave visokih politikov Italije o italijanski Istri in Dalmaciji so resna grožnja ozemeljski celovitosti Slovenije in Hrvaške. Še bolj nas skrbi, da je omenjeno poročilo nedavno zavrnila deželna vlada Furlanije - Julijske krajine, kar ni v državnem merilu, je pa stanje duha sosednje Italije.

Na srečanju v Sežani smo vsi govorniki pozvali k vzpostavitvi široke demokratične fronte, kajti vsak nadaljnji podvig desnih sil pri naslednjih evropskih volitvah bi lahko uničil celoten evropski projekt ter obsodil celino na gospodarski in

NADALJEVANJE NA STRANI 2

Svobodna beseda se vrača v »zlate čase«, ko je bila sporočilnost glasila Zveze borcev še pomemben del vsakdana naše družbe. TV 15 smo nekoč že poznali kot časopis in prav v to obliko se vrača naše edino glasilo, ki kot mesečnik služi obveščanju našega članstva in simpatizerjev. Svobodna beseda je naš informator, z njo sporočamo vesele in tudi žalostne novice. Je naš medij, ki s ponosom sporoča, kaj so borčevske vrednote in zakaj jih je treba negovati in prenašati na mlajše rodove. Svobodna beseda predstavlja tudi poročila z naših prireditev, povabila na dogodke in proslave, poleg tega pa še najnovejša sporočila Zveze borcev Slovenije.

Do zdaj smo poznali revijo, z današnjo številko pa prehajamo na časopis. Glavni razlog je v tem, da želimo doseči širši krog bralcev. Zato smo želeli izid glasila Svobodna beseda poceniti in bralcem omogočiti res ugodno ceno. Tako boste odslej vsak mesec v letu obveščeni za samo pet evrov na leto. S takšno ceno lahko omogočimo prihod Svobodne besede v vsako slovensko gospodinjstvo!

S tem ukrepom želimo doseči čim širšo informiranost javnosti. Že z aprilsko številko izhajamo z naklado 12.000 izvodov, kar je mnogo več, kot je bila naklada revije. Smo na dobri poti, da Svobodna beseda doseže vsak kotiček Slovenije. Zato verjamem, da bo v prihodnje zanimanje za naše edino glasilo še zrastle.

Če še niste med prejemniki Svobodne besede, vas vabim, da svojemu matičnemu združenju sporočite svoje podatke, in že naslednji mesec boste prejeli časopis.

April je mesec, ko slavimo naš osrednji državni praznik – dan upora proti okupatorju. To je za Zvezo združenj borcev za vrednote NOB Slovenije najpomembnejši praznik ter poudarja bistvo našega delovanja pa tudi ohranja spomin na ustanovitev Osvobodilne fronte slovenskega naroda, iz česar je izšel ves narodnoosvobodilni boj. Iz teh korenin je leta 1948 zrasla naša organizacija, ki je danes največja veteranska organizacija v Sloveniji.

Kljub na trenutke težkim in nam nenaklonjenim časom se Zveza borcev trudi ostajati aktualna, predvsem pa videna in slišana v družbi, delovati hoče kot motor moralnih in etičnih vrednot. Zato vzemimo časopis Svobodna beseda kot darilo ob našem najpomembnejšem državnem prazniku. Naj bo to še eden od mejnikov v zgodovini uspešnega delovanja borčevske organizacije.

Iskrene čestitke ob državnem prazniku – dnevu upora proti okupatorju!

KOMENTAR

dr. France Križanič

Osebna poraba in gospodarska rast

Cilj sodobne gospodarske politike je blaginja prebivalstva, ki je nosilce te politike tudi izvolilo. Blaginja pomeni čim višjo raven zadovoljenosti potreb oziroma čim višjo raven osebne porabe. Blaginja je odvisna tudi od sorazmerno enakomerne porazdelitve osebne porabe, varovanja okolja in zadostnih vlaganj. V obdobju pred gospodarsko depresijo, ki se je začela po borznem zlomu na »črni torek« 29. oktobra 1929, je prevladujoči del ekonomske znanosti verjel, da se blaginja povečuje skladno z rastjo proizvodnje (ponudbe) in da vsakemu povečanju ponudbe ob dovolj nizki ceni sledi tudi povečanje povpraševanja. To zakonitost, ki velja le ob redkih in bolj ali manj izjemnih primerih, poznamo kot tako imenovani Sayev zakon. Ko se je nedvoumno izkazalo, da ta zakon ne drži, se je ob ukrepah za odpravo krize (New Deal v ZDA ali pa začetek delovanja skandinavske socialdemokratske države) izkazalo, da rast porabe spodbuja in omogoča rast produkcije. Povezavo je leta 1936 teoretično obdelal John Maynard Keynes v knjigi z naslovom »Splošna teorija zaposlenosti, obresti in denarja«. Keynes je izraz »splošna teorija« uporabil, da bi poimenoval novo teorijo, ki se v temeljih loči od klasične ekonomske teorije. Izraz »klasični ekonomisti« je sicer uvedel že Marx, kar je Keynes pri svojem poimenovanju tudi citiral.

V skladu s Keynesovo teorijo osebna poraba na proizvodnjo oziroma gospodarsko rast tem bolj vpliva, čim nižji je delež prihrankov v dohodku prebivalstva. Keynes je v tej zvezi celo pisal o »paradoksu prihrankov«. V času gospodarskega pesimizma si prebivalstvo ne upa trošiti, in to je že zadosten pogoj, da se v danem narodnem gospodarstvu začne recesija. V Sloveniji smo si tak pojav lahko ogledali v razmerah, ki so nastale ob sprejemu Zakona o uravnoteženju javnih financ sredi leta 2012. Recesijo je takrat sicer povzročil upad državne porabe, znižanje osebne porabe pa jo je še poglobilo. Nekaj podatkov:

potrošnja gospodinjstev se je v Sloveniji leta 2009 povečala za 0,9 odstotka, leta 2010 za 1,1 odstotka, leta 2011 je ostala nespremenjena, leta 2012 pa je upadla za 2,4 odstotka in leta 2013 celo za 4,2 odstotka. Slovenski bruto domači produkt (BDP) je leta 2009 upadel (za 8 odstotkov) zaradi krize na svetovnem trgu, leta 2012 in 2013 (skupaj za 4 odstotke) pa zaradi domače recesije.

Povečanje porabe po keynesianski teoriji vpliva na gospodarsko rast neposredno in posredno z nakupi, ki jih morajo proizvajalci izvesti za svojo gospodarsko dejavnost, ter z nadaljnjo porabo dohodkov proizvajalcev, ki so zagotovili ponudbo za pokritje povečanega povpraševanja, in tako naprej. Govorimo o multiplikativnem vplivu rasti porabe na gospodarsko rast. Ta vpliv zmanjšujejo nagnjenost prebivalstva k prihrankom, obdavčenje dohodka prebivalstva ter uvozna odvisnost osebne porabe. Če so v danem narodnem gospodarstvu proste zmogljivosti, vpliva povečanje osebne porabe na gospodarsko rast. Ko je gospodarstvo v bližini polne zaposlenosti in so njegove zmogljivosti zasedene, vpliva povečanje osebne porabe na inflacijo. Razmerje med dejanskim in potencialnim BDP v danem narodnem gospodarstvu kaže »inflacijski jez«. Z rastjo dejanskega BDP se zmanjšuje, z rastjo potencialnega BDP (odvisnega rasti prebivalstva, investicij ter uvajanja tehnološkega napredka) pa povečuje.

Poigrajmo se nekoliko s števkami! Po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije znaša nagnjenost našega prebivalstva k prihrankom 13,7 odstotka, obdavčenost prihodkov od dela 35,9 odstotka, delež uvoza v osebni porabi pa 21,8 odstotka. Obdavčenost prihodka na narodnogospodarski ravni (davki in prispevki, brez dohodkov od premoženja in zneskov EU) je 19,3-odstoten. Upoštevajte te podatke znaša multiplikator 3,3. Povečanje porabe za 1 milijon evrov torej vpliva na za 3,3 milijona evrov večji prihodek slovenskega gospodarstva. Učinek seveda v celoti nastane po preteku prilagoditvenega obdobja in v primeru, da imamo dovolj velik inflacijski jez.

Poglejmo, kako se bo gospodarstvo odzvalo na povečanje plač javnih uslužbencev, recimo za 100 milijonov evrov, in kakšen bo končni javnofinančni učinek. Po prilagoditvenem obdobju bo omenjeno povečanje plač na narodnogospodarski ravni multiplikativno vplivalo na 330 milijonov evrov večji prihodek ter na 64 milijonov evrov višje javnofinančne prilive. Dve tretjini povečanih javnih izdatkov bo država dobila nazaj. Pri pokojninah je, ob nižji obdavčenosti in verjetno nižji nagnjenosti k prihrankom, multiplikator še višji, neto negativni javnofinančni učinek pa manjši od tretjine njihovega povečanja.

Alternativna ocena s tako imenovano input-ouput analizo (upoštevata učinke povečane porabe po reprodukcijski verigi) kaže podoben rezultat. Povečanje plač javnih uslužbencev bo vodilo v 110 milijonov evrov večji prihodek, 63 milijonov evrov višji BDP ter 23 milijonov evrov višje javnofinančne prihodke. Skupaj z direktno pobranimi dajatvami bi se javnofinančni prilivi, ocenjeni po tem pristopu, povečali za 62 milijonov evrov.

NADALJEVANJE S STRANI 1

družbeni propad, na postopno ukinitvev pravic, na mrk predstavniške in participativne demokracije. Evropa nacionalizmov vznemirja, saj so ti v zgodovini vedno vodili v vojno.

Na koncu skupne izjave smo sporočili evropskim volivcem, da je naša, njihova in usoda mlajših generacij usodno odvisna od tega, kdo bo v Evropskem parlamentu. Želimo si Evropsko unijo, ki je bistveno drugačna, spremenjena. Evropsko unijo, ki na prvo mesto postavi posameznika in njegovo dostojanstvo, z gospodarsko politiko v prid ljudi. Hočemo, da na prihodnjih volitvah zmagata

Evropa, Evropa brez zidov, sovražstva in diskriminacije. Kulturna raznovrstnost nas mora bogatiti, ne razdvajati. Medsebojno spoštovanje in strpnost sta prva pogoja za sobivanje različnosti.

Po uradnem delu smo se udeleženci napotili v mestni park občine Sežana, kjer so Milan Wute predsednik Zveze koroških partizanov, Franjo Habulin, predsednik saveza antifašističnih boraca Republike Hrvaške, Carla Federica Nespola predsednica A. N. P. I., Vsedržavne zveze partizanov Italije, in Tit Turnšek, predsednik Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije, položili vence ob spomeniku padlih v drugi svetovni vojni. Nato so

predsednica in trije predsedniki posadili lipo miru, bratstva in sožitja štirih narodov ter ob tej priložnosti k drevesu dodali zemljo, ki so jo prinesli iz svojih držav.

Srečanje sva organizirala s predsednikom Združenja Sežana Bojanom Pahorjem, na kar sva ponosna, saj smo se Primorci še enkrat izkazali kot odlični gostitelji in zapriseženi protifašisti.

Naslednje srečanje bo 4. maja na Madžarskem v Budimpešti in prepričani smo, da bomo s svojo energijo in pozitivnim odnosom do vrednot NOB in občečloveških vrednot prebudili čut v ljudeh, da je usoda Evrope, našega skupnega domovanja, tudi v njihovih rokah.

Udeleženci srečanja so položili vence k spomeniku padlih v mestnem parku. (Foto: Samanta Coraci)

AKTUALNO

Politično uveljavljanje prepovednega zakona

11. maja vsi v Pliberk!

Andrej Mohar
tajnik Zveze koroških partizanov

Lani je posebna Inicijativa proti ustaškim in neonacističnim shodom na Koroškem, katere članice so tudi borčevske organizacije Slovenije, Hrvaške, in Italije, prvič izvedla demonstracijo proti desetletja trajajoči provokaciji na Libuškem polju pri Pliberku.

V Avstriji pa o kakšni politični pripravljenosti, da bi udeležili prepovedani zakon, ni ne duha ne sluha. Zato so se tudi v Inicijativi proti ustaškim in neonacističnim shodom odločili, da letos s političnim protestom nadaljujemo zahtevo po prepovedi. Na delovnem zborovanju v Bilčovsu so borčevske organizacije z alpsko-jadranskega območja sprejele sklep, ki ga podpira tudi

senza, na osnovi katerega je Evropa po drugi svetovni vojni sploh nastala. In da prav v tem duhu zahteva od vseh članic Evropske unije, tudi od Avstrije, prepoved nacifašističnih (tudi ustaških) shodov.

Ker na spominski slovesnosti skrajno desničarskega združenja na Libuškem polju ni mogoče ločevati med zavestno neonacističnimi in fašističnimi akterji ter drugimi udele-

Mednarodni odziv in pritisk, ki ga je uspelo razviti organizatorjem demonstracije z Zvezo koroških partizanov na čelu, sta privedla vsaj do tega, da je Katoliška cerkev na Koroškem za letos prepovedala škofovsko mašo ustašev, se pravi, da je izrekla najostrejšo sodbo po cerkvenem pravu. To pa ne pomeni, da maše letos ne bo, temveč ostaja dejstvo, da jo bo pač bral kakšen »navaden« hrvaški duhovnik, zato pa je hrvaška politika že napovedala množično udeležbo in sodelovanje.

mednarodna zveza odporiških gibanj FIR: jasno pozivajo Evropsko unijo, da stopi v bran temeljem Evropske unije in hkrati zahteva upoštevanje protifašističnega kon-

11. maja lahko na pliberškem glavnem trgu vsi izkažemo tudi svojo protifašistično solidarnost!

ženci, je prepoved prireditve edina možnost ustreči določilom Avstrijske državne pogodbe iz leta 1955, ki vsebuje prepoved vsakršnega nacionalsocialističnega delovanja. Zaradi naraščanja neonacističnega, skrajno desničarskega in ksenofobnega nasilja je prepoved pomembna tudi za oblikovanje prihodnje podobe Evrope. In prav zato ne gre samo za avstrijsko zadevo, temveč za evropsko: zato torej tudi iz Slovenije v Pliberk – 11. maja lahko na pliberškem glavnem trgu vsi izkažemo tudi svojo protifašistično solidarnost!

KOLUMNA

Jože Poglajen

Sanjska služba

Če bi ne bilo očitno precej nepremišljenega britanskega odhoda iz Evropske unije, bi bile letošnje volitve v Evropski parlament najbrž tako dolgočasne, kot so bile vse prejšnje. Brexit je namreč Unijo skoraj vsak dan pripeljal na televizijske zaslone in prve strani časopisov in ljudem je postalo vsaj malo bolj jasno, kaj Unija je oziroma kaj ni, pa bi morala biti. A vseeno kakšnega prelomno večjega zanimanja za te letošnje majske volitve, ki bi se, denimo, odražalo v občutno višji volilni udeležbi, kot je bila na dosedanjih evropskih volitvah, ni pričakovati. Kljub medijski kampanji, ki jo vodi Bruselj, bo pozitivno presenečenje, če bi na volišča prišla tretjina ali več volivcev. Vse od prvih volitev slovenskih evropskih poslancev se je udeležba gibala okrog 25 odstotkov, bolj natančno od 28 odstotkov leta 2004 do dobrih 24 odstotkov deset let pozneje, s čimer Slovenija ni čisto na repu v Uniji, je pa zelo blizu.

Številni se sprašujejo po vzrokih za tako veliko volilno abstinenco, še posebno če vemo, da je bila udeležba na referendumu o vstopu Slovenije v EU še enkrat večja (60-odstotna) in je od skoraj milijona volivcev za vstop v EU glasovalo kar 90 odstotkov ljudi. Razlogov za to je seveda več. Del se jih skriva v samem ustroju EU in zlasti v vsaj na začetku zelo šibkem vplivu parlamenta na pomembne odločitve v Uniji, ki bi občutno vplivale na kakovost življenja v Sloveniji. Toda ta sprva le 78-članska posvetovalna Enotna skupščina Evropske skupnosti za preweg in jeklo, ki se je prvič sešla septembra leta 1952, je z leti postajala vse bolj podobna pravemu parlamentu z zakonodajno, proračunsko in nadzorno funkcijo. Toda zanimanje volivcev za to, kdo bo sedel v tem zdaj že 751-članskem parlamentu, se skladno s tem vsaj pri nas ni povečalo. Nasprotno, volilna udeležba je padla pod četrtno vseh volivcev.

Pomemben razlog za to se gotovo skriva v dejstvu, da naši evropski poslanci tako rekoč nimajo nobenega vpliva na odločitve Unije. Ne samo zato, ker jih je zgolj osem, ampak tudi oziroma predvsem zato, ker se v Evropskem parlamentu podrejajo volji in interesom vrhov strankarskih združenj na evropski ravni. Pet poslancev iz Slovenije tako zastopa Evropsko ljudsko stranko, po eden pa evropske socialdemokrate, liberalce in evropske zelene. Analize kažejo, da so evropski poslanci iz Slovenije na glasovanjih zelo zvesti predlogom vrhov svojih skupin in precej manj interesom Slovenije. Delno od tega odstopa le Ivo Vajgl (Alde). Prepričan je, da je pravzaprav vseeno, koga izvolimo v Evropski parlament, dodatno krepki podatek portala VoteWatch, da je na seznamu 70 najvplivnejših evropskih poslancev iz Slovenije le Tanja Fajon, pa še pri tem je treba vedeti, da se je Fajonova na tej lestvici znašla predvsem zato, ker je podpredsednica evropskih socialdemokratov.

Edino, kar zanesljivo drži, je to, da je postati evropski poslanec sanjska služba. Zato ni nič čudnega, če se je na prejšnjih volitvah v Evropski parlament pojavila lista kandidatov z zgovornim imenom »Sanjska služba«. Zbrali so celih 14 228 glasov, to je desetkrat več kot lista Slovenskega naroda, trikrat več kot Državlanska lista ali pa skoraj toliko kot lista Jelinčičevega SNS-a ali lista Pirati. Od skupaj 16 na teh volitvah nastopajočih list je Sanjska služba zasedla deveto mesto. Najbrž tudi zato, ker so z imenom liste jasno nakazovali, za kaj v resnici gre pri teh volitvah – za sanjsko službo torej. Ob številnih privilegijih in ugodnostih je čista plača evropskega poslanca enkrat višja od plače predsednika slovenske vlade in znaša 5500 evrov mesečno. K temu je treba prišteti še dnevnice (300 evrov) in mesečni dodatek »za delo na terenu« v vrednosti 4416 evrov, poslancu pa ni treba nikomur polagati računov, za kaj je ta denar porabil. Še največkrat ga del konča na njegovem bančnem računu, del pa na računu njegove stranke, ki ga je kandidirala. Takole čez palec se je na bančni konto Lojzeta Peterleta v treh mandatih nateklo milijon in pol evrov! Kar precej denarja, mar ne? Kakšen tisočak pa v poslančev žep lahko pade tudi za usluge lobistom za to in ono.

Zato gre pri teh volitvah za svojevrstno mešetarnje pod mizo med kandidati in stranko a la Jelinčič »mi tebe na listo, ti meni tisočaka«. Zato je precej smešno poslušati strankarske poglavarje, ko se trkajo po prsih, češ, mi smo na evropskih volitvah zmagali, kajti če nekoliko odgrnemo zavese političnega besedičenja, je jasno: zmagovalcev je osem. Osem ljudi, ki po volitvah za delo – če temu sploh lahko tako rečemo – brez kakršne koli odgovornosti na svoj bančni račun dobivajo plačo, ki je sedemkrat večja od povprečne slovenske plače. Se pravi, da so zadelo sedmico na politično strankarskem lotu. Vse drugo se hitro pozabi.

Edino, kar zanesljivo drži, je to, da je postati evropski poslanec sanjska služba. Zato ni nič čudnega, če se je na prejšnjih volitvah v Evropski parlament pojavila lista kandidatov z zgovornim imenom »Sanjska služba«

MEDGENERACIJSKI DIALOG

S »Prebojem« do mladih generacij

Prvi partizanski film po razpadu Jugoslavije

Nekdanji partizan Franc Sever-Franta (levo) in režiser Dejan Babošek (Foto: Janez Alič)

Aljaž Verhovnik

Pred slabim mesecem se je na terenu končalo snemanje težko pričakovanega novega partizanskega filma z naslovom Preboj. To je že samo po sebi presežek, saj gre za prvi partizanski film po razpadu Jugoslavije. Snemanje tega filma je prineslo mnoge izzive, ki jih Zveza borcev kot naročnik projekta premaguje skupaj z mlado snemalno ekipo, igralci in vsemi tistimi, ki z vso srčnostjo pomagajo pri nastajanju prelomnega projekta.

V osnovi gre za igrani dokumentarni film. Podlaga zanj je zgodovinsko dogajanje na Menini planini marca leta 1945, ko se je skupina približno 500 partizanov znašla v sovražnikovem obroču. Film torej zasleduje resnično zgodbo, narejeno po pričevanjih petih še živelih borcev iz te bitke, na čelu s komandantom Francem Severjem - Franta, ki je o tem zapisal tudi spomine v knjigi Past na Menini planini.

Ob številnih izzivih projekta nam je nagajalo tudi vreme. Bitka na Menini planini se je namreč dogajala v hudi zimi, ko je bilo tudi do meter in pol snega. Zadnje zime pri

nas pa redko postrežejo s takšnimi razmerami, zato je morala biti snemalna ekipa zelo iznajdljiva, da je v filmu prikazala razmere iz marca leta 1945. Poleg tega je bilo potrebnih ogromno statistov, ki so morali biti zgodovinskim razmeram primerno in pravilno opremljeni.

Film je zdaj v montaži in obdelavi. Posnetih je bilo za kar za petnajst ur igranih kadrov ter za pet ur intervjujev s še živječimi borci. Mlada ekipa tako režiserja in njegovih pomočnikov kot igralke zasedbe je pokazala, da zmore premagati vse izzive. V časovni stiski jim je uspelo vse posneti tako, kot so si zamislili. Domen Valič, ki upodablja vlogo komandanta Frante, skupaj s soigralci zelo doživeto in čustveno predstavlja, v kakšnih hudih razmerah so delovali partizani. Kot predstavnik mlajše generacije daje sovrstnikom jasno in odločno sporočilo, da so partizani osvobodili domovino, da so bile za zmago partizanov pomembne vrednote narodnoosvobodilnega boja, ki so bile vodilo vzdržljivosti, vztrajnosti in borbenosti partizanov do svobode.

Zato je ta film že sam po sebi precedens. Narejen je z donacijami

oseb, ki podpirajo narodnoosvobodilni boj. Ekipa premaguje številne ovire na poti. Dejanski »preboj« pa film prinaša s sporočilnostjo mladim generacijam, ki grenkobe vojne niso okusile. Film je že v fazi snemanja dosegel veliko zanimanje javnosti. Zato smo v Zvezi borcev prepričani, da bo jesen vroča, saj prihaja na velika platna partizanski film, ki bo prikaz narodnoosvobodilnega boja v malem. Hkrati pa bo to novodobni spomenik partizanstva na našem območju.

Za ta film še vedno poteka zbiranje denarja, ki bo namenjen izključno za film Preboj. Donacijo lahko prispevate na naslov:

ZZB NOB Slovenije, Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana
Koda namena: OTHR
Banka: NLB, d. d., Ljubljana
BIC banke ali SWIFT: LJBAS12X
IBAN: SI56 0201 0001 8541 225
Sklic 00 229
Namen plačila: Donacija za film PREBOJ, Menina planina

Vsem podpornikom projekta se že vnaprej iskreno zahvaljujemo!

Moje razmišljanje in obujanje spominov ob snemanju filma Preboj

Kot član Zveze borcev NOB v Gornjem Gradu sem navdušeno spremljal potek snemanja tega filma, katerega predstavitev je predvidena v septembru letos. Ta film bo v resnici prikazal, kako je šlo pri veliki večini borcev za resnično domoljubje in ne za revolucijo po sovjetskem zgledu.

Ta film bo prikazal, kakšni so in v čem so resnično domoljubje in svobodoljubje ter neomajna narodna zavest, dokazal pa bo tudi to, da je resnica v tem, kar je v svoji pesmi napisal pesnik Oton Župancič:

»Bodočnost je vera.
Kdor zanjo umira,
se dvigne v življenje,
ko pade v smrt!«

Film bo prikazal preboj skupine partizanov z obkoljene Menine planine v marcu leta 1945, ki ga je vodil komandant Franc Sever - Franta. Deloval naj bi zlasti vzgojno, da se ne bi ponovili tragične zgodbe in dogodki, kot so se dogajali med nami med vojno in po njej. Naj končno prevlada med nami človekoljubje, ne pa medsebojna mržnja

zaradi različnih svetovnih nazorov. V svojem življenju sem doživel in preživel take udarce, da čutim, da imam vso pravico in tudi dolžnost opozarjati, naj se tragične stvari, ki so se dogajale in se še vedno dogajajo, ne bi več ponavljale in bi končno prevladala človekoljubje in medsebojno spoštovanje.

Komandant Franc Sever - Franta je star 96 let. Želim mu vse najboljše in mu ob tem iskreno čestitam. Je resnično velik človek – taki so nesmrtni.

Metod Škerjanec

KOLUMNA

AKTUALNO

Martin Premk

Po avstrijski poti

Marsikdo je bil navdušen nad novico iz Avstrije, da je krška škofija Katoliške cerkve zavrnila prošnjo hrvaških škofov za »ustaško« mašo pri Pliberku. Tamkajšnje maševanje naj bi namreč škodilo ugledu Katoliške cerkve ter naj bi bilo »politično instrumentalizirano« in namenjeno »selektivnemu dojetanju in razlagi zgodovine«.

Koroška Katoliška cerkev je menila, da bi bila odobritev maše pri Pliberku prepoznana tudi kot »pomankanje odklona do fašističnega svetovnega nazora«. Ustaško gibanje ni bilo nič drugega kot eden najbolj nasilnih in okrutnih fašizmov, sama Neodvisna država Hrvaška pa ni bila ne neodvisna ne hrvaška, temveč fašistična država. Že na lanskoletnem ustaškemu rajanju, namenjenem »pieteti do žrtev pliberškega masakra«, ki se sploh ni zgodil v Pliberku, so avstrijske oblasti odlično opravile svoje delo. Vse tiste, ki so dvigali roke v ustaški pozdrav ali nosili ustaške simbole, so zaprli in obsodili zaradi nošenja simbolov »kvizlinške vojske pod poveljstvom Adolfa Hitlerja«. Nato so tudi uradno prepovedali simbole ustaškega gibanja, ker je to ideologija, ki spodbuja k nasilju, in so ustaške simbole postavili ob bok džihadističnim in terorističnim simbolom. Protesti proti ustaškemu ščuvanju in spodbujanju nacistične in fašistične ideologije se v Avstriji še nadaljujejo, pri nas, kjer nam prav desničarji za vzor radi ponujajo prav Avstrijo ter nekateri celo objukujejo propadlo avstrijsko cesarstvo, pa se vsi delajo slepe in gluhe. Pri nas kot po vsej Evropi in svetu glavo dvigajo razne fašistične sile, ki netijo sovraštvo, pri tem se večkrat sklicujejo na »protikomunizem«, v katerega vtaknejo vse, kar jim ni všeč.

Za vzbujanje sovraštva tudi pri nas se pogosto zlorablja druga svetovna vojna, in tako kot se na Hrvaškem zanika fašistična narava ustaškega gibanja, se tudi pri nas zanika, da je domobranstvo temeljilo na fašizmu in je bilo slepo orodje nemških nacistov. Dejstva o drugi svetovni vojni so namreč jasna, tako kot je bila na Hrvaškem le partizanska Narodnoosvobodilna vojska Jugoslavije pod poveljstvom Josipa Broza Tita edina mednarodno priznana zavezniška vojska protifašistične koalicije, tako je bilo tudi v Sloveniji, kjer razen partizanov ni bilo druge zavezniške vojske. In tako kot ustaška »vojnica« ni bila nič drugega kot »kvizlinška vojska pod poveljstvom Adolfa Hitlerja«, tako tudi pri nas Slovensko domobranstvo ni bilo nič drugega kot policijska sila pod neposrednim poveljstvom organizacije SS, ki je bila prav tako podrejena nacističnemu vodji Adolfu Hitlerju. Tako kot je bila celotna organizacija SS na sojenju v Nürnbergu spoznana za zločinsko, je bil tam tudi poveljnik Slovenskega domobranstva Erwin Rösener podan kot primer za zločina nad civilnim prebivalstvom in vojnimi ujetniki. Sicer je domobranskega poveljnika Rösenerja tudi slovensko sodišče po vojni razglasilo za vojnega zločinca in obsodba še vedno velja. Zato bi, tako kot je avstrijska Cerkev prepovedala maše za ustaše, vsako omejevanje ali celo poveljevanje domobrancev moralo biti prepovedano, kot je v Avstriji že ves čas prepovedano čaščenje nacizma in SS. Od naše Katoliške cerkve bi bilo zdaj tako treba zahtevati, da prepove vsakršne maše za domobrance. Zdaj se jim lahko za zgled postavi avstrijsko Cerkev, ki je »hvala bogu« ugotovila, da ji sodelovanje pri čaščenju fašizma in pri ustaškem dretju in pijančevanju vedno bolj škodi, predvsem v mednarodnem pogledu. Celo pliberški župan se je začel sramovati, ker v njihovo mesto prihajajo »neonacisti iz pol Evrope«.

Pri nas pa vladajoča politika zaradi nekakšne »politične uravnoveženosti« dopušča vse maše in domobranske postroje, namesto da bi takšne predstave preprečevala ali vsaj obsodila. Ob bližajočem se dnevu zmage nad fašizmom, ki je tudi dan Evrope, bi morali tudi naši oblastniki vedeti, da je povojna Evropa zgrajena na temeljih protifašizma, ki je še vedno temeljna vrednota evropske družbe. Zato v sodobni družbi nimajo kaj iskati razni ustaši, domobranci in četniki, ki so bili in so simbol največjega zla, ki je doletelo človeštvo. Ker je protifašistični oziroma partizanski boj ohranil slovenski narod, ki ga je fašizem obsodil na uničenje, ter tudi postavil temelje Slovenije kot države in Slovencev kot naroda, bi morali biti prav pri nas najbolj zagreti za to, da se vsakršno slavljenje raznih domobrancev, ustašev in drugih fašistov ne dovoli več. Pri nas so še vedno posamezniki, skupine ali tudi politične stranke, ki prav vse, tudi zgodovino druge svetovne vojne, še vedno zlorabljajo za sejanje sovraštva. Pljuvanje po lastni zgodovini s čaščenjem raznih fašističnih hlapcev in izdajalcev je hkrati tudi pljuvanje po lastnem narodu in dolgoročno škodljivo, saj sta zanikanje in spreobračanje narodove zgodovine eden od načinov za uničenje naroda. Zato je zdaj, ko so očitno v Avstriji naredili to, kar se pri nas nihče niti od »levih« politikov ne upa narediti, napočil čas, da se znova zavzame rokave. Treba se je opreti na avstrijski vzor ter odločno prepričati in prepovedati vsako čaščenje in propagiranje raznih fašističnih in kolaboracionističnih predstav, ki jih nekateri še vedno zganjajo pri nas, tudi naša Katoliška cerkev. Morda bi bil nato naslednji korak prepričitev žaljenja in omalovaževanja partizanskega in s tem zavezniškega boja proti fašizmu in za svobodo. Ker se bliža dan Osvobodilne fronte in dan zmage, lahko takšno početje spet pričakujemo pri nas, v Avstriji pa pač ne.

Ob bližajočem se dnevu zmage nad fašizmom, ki je tudi dan Evrope, bi morali tudi naši oblastniki vedeti, da je povojna Evropa zgrajena na temeljih protifašizma, ki je še vedno temeljna vrednota evropske družbe.

Srečko Kosovel o pravičnosti Evrope

Ni pravičnosti brez prepoznav

dr. Cvetka Hedžet Tóth

Zdaj, ko je tu čaščenja in v vseh pogledih politično privilegirana Združena Evropa, je skoraj nemogoče razpravljati o alternativni tej Evropi, o kateri mi Evropejci tako nimamo skupnih sanj. Srečko Kosovel, rojen pred stoletnostimi leti (18. marec 1904–27. maj 1926), nam je v svojem času očital celo, da smo se vedno preveč ogledovali po Evropi in mnogo premalo po sebi, kot narod smo belo jagnje med volkovi.

Mi nismo enakovredni Evropejci, saj rajši hlapčujemo in ne razmišljamo o tem, kako bi živeli in si sami vladali: »V času, ko nas tepe bič evropskih imperializmov, poklekamo pred Boga in molimo za svoje pravične gospodarje. In ti gospodarji nam pustijo Boga in vzamejo vse pravice, ki jih je dal Bog človeku.« Hej, draga Evropa! Ideal evropskega človeka, čigar obrazi so različni, je po Kosovelu »samo eden v svojem velikem stremeljenju: ljubiti vse ljudi in v tej ljubezni delati«. V kapitalizmu in s kapitalizmom to ni mogoče, kajti kapitalistične filantropije ni.

Še takó razbito ladjo človeštva naj po Kosovelu usmerja pravica, ki je edini svetilnik. Z njo bi se nemara dalo ukrotiti divje valove nasilja, krivic in obupov. Še posebno mlad človek verjame v pravico, tako kot je verjel tudi Kosovel in o tem glasno sanjal. Pravica je kot moč, ki obuja ranjena srca. Pošteno do nas samih bi bilo vsekakor naše lastno samospoštovanje, da ne bi popuščali pred melanholično romantičnim nacionalizmom, ki nekritično spoštuje le velike narode. Nehajmo s to patološko potrebo po preštevovanju, češ, smo pač majhen narod! Naši intelektualci premalo upoštevajo ljudskost, ki je gejzir, vrelec življenja; ta nam daje prizemljeno energijo ter kar najpristnejši in vever navdih za življenje in delovanje.

Toda že zelo mlad je Kosovel v narodu videl držo, ki je trdna in vztrajna odpornost; ta se zaveda krivic velikih in tudi lastnega podcenjevanja. Iz politične in kulturne zaostalosti vodi pot, preboj naprej, vendar pa to ni mogoče s kakšnim političnim absolutizmom. Vemo, da je bilo dvajseto stoletje strahovito zasvojevano s politiko, tako kot nobeno prej. Pretirana politizacija je vodila v utrujenost in politika je odvzela življenju njegove najbolj vitalne moči. Demonska sila kapitalizma vodi v razkroj, svet deli na zatiralce in zatirane, Evropa trpi pod železno peto kapitalizma in ta demonska sila uničevalno žene proti koncu: »rešitev je samo ena: da se razpoči ta stroj in da se ta človek osvobodí«. Kosovel sanja o pravičnosti, ki bi na zemlji ustvarila človeka vredno življenje.

Svarilo pred cinizmom

Kakšen naj bi bil čas pravice? Ne samo da bi krivica izginila, ampak smisel bi bil tudi v kulturi srca. Hkrati gre za obračun z vsemi tistimi, ki v svojem samozagledanem in samovšečnem malomeščanstvu, egocentričnem samoljubju – Šiki Miki – nimajo ne srca in ne oči, sploh ne vidijo krivic. Ni pravičnosti brez prepoznavanja krivic in le zmaga pravice bi lahko omogočila, da bi med ljudmi nastala »ljubezen

kot pogoj, cilj in vsebina življenja posameznika in človeštva«, kajti šele tako bi bil v človeštvu ustvarjen pogoj za »večni mir«. V tem našem prizadevanju za obrambo pravice in v protestu proti vsemu nečloveškemu bo po Kosovelu vidno, kolikšen

v temo in jo razsvetliti. O gibanju govori Kosovel, o konkretnem dogajanju, in »ogenj ni materija, ampak poslanstvo« – zaradi tega poslanstva se ne bojimo smrti.

Zgodovina po Srečku Kosovelu ni ponavljanje, ampak ustvarjanje,

Čedalje več ljudi je, ki si besede socializem sploh ne upajo več izgovoriti – takoj so izpostavljeni linču in žalitvam, ki spominjajo na kakšno sveto vojno. Kako dolgo še? Zbegani smo tudi pred vprašanjem, ali smo z Evropo sploh imuni pred tretjo svetovno vojno.

je potencial naše duhovne moči. Potreben je pogum in Kosovel nas svari pred cinizmom, ki je po njegovem smrt. Hej, draga postmoderna s svojim čaščenjem cinizma, vzemi v roke to drobno Kosovelovo knjižico »#Pravica. Mladi verujejo vate, Pravica«, kajti ne bo razočarala!

Kaj je tako zelo mladi Kosovel slutil še pred drugo svetovno vojno? Predvsem obup, ki ni bolezen človeka, ampak družbe. Zamislimo se, ko nas opozarja, da smo za svojo prihodnost odgovorni, saj ta predstavlja pogoje za življenje. Skoraj otroško naivno nas svari, da ne bodimo podobni kabinetnemu tuhaču, ki mu je služkinja prišla povedat, da je streha v plamenih, on pa ji je odvrnil, da ga gospodarstvo pač ne zanima. V svojem času je Kosovel kritično ugotavljal, da so »go-

oblast pa je »preizkušnja etične moči v človeku, ki stremi za tem, da ustvarja poštena dejanja«. Samo tisti človek, ki si prizadeva in globoko izoblikuje svojo dušo, je lahko »človek bodočnosti, pošten, pravičen, etičen, ker je tudi vsa etika le odsev duše«. Širina človekovih pravic mora prodrati v globino etičnih vprašanj in v tem je za Kosovela kulturno poslanstvo slovenstva.

Kaj sta smisel in poslanstvo življenja duše? Duša je središče vsega etičnega in od tod izhaja ravnanje človeka, za vse to pa je potrebno »kulturno delo« in »ne civilizacija ne izobrazba, pravi smisel je v kulturi srca«. Z vso srčnostjo mladostne duše je Kosovel zapisal: »Lep je klic svobode in enakosti narodov po človečanski vrednosti, tem lepši, ker je prišel iz srca. To je etični socializem, to ni teorija, to je življenje.« In zdaj je tu prevrat, v katerem je človek poslanec celote, in kar počne, mora narediti za celoto, za vse, in tako razumemo Kosovelovo sklepno misel, da je vsak prevrat odsev kozmične volje, volje po Pravici. Kosovel v svojem času jo je prepoznal, in kdo jo prepozna ta trenutek, danes, že več kot stoletje po njegovem rojstvu? Njegove nesmrtno sanje številne od nas še vedno nagovarjajo.

Združena Evropa kot restavracija kapitalizma

Današnja združena Evropa je več kot očitna restavracija kapitalizma. Kriza se pogloblja in kdo ve za iztek tega dogajanja? Zgodovina prejšnjega stoletja potrjuje, kako je bližina kapitalizma nevarna bližina fašizma. V Kosovelovi knjižici »#Človek. Milijoni umirajo, a Evropa laže« je nakazana slutnja zloma Evrope in Kosovel odločno in obsojajoče trdi: »Ako govorimo o propadu Evrope, mislimo na propad razpadajočega kapitalizma, ki sicer še skuša z vsemi sredstvi kraljevati po Evropi, ki pa bo kakor vsaka krivica moral v teku let propasti.« Kot neoliberalizem se je kapitalizem spet vrnil, njegove posledice občutimo vsi, življenje ni več izbira in iskanje boljšega, kakovostnejšega, ampak je čedalje bolj boj za preživetje. Čedalje več ljudi je, ki si besede socializem sploh ne upajo več izgovoriti – takoj so izpostavljeni linču in žalitvam, ki spominjajo na kakšno sveto vojno. Kako dolgo še? Zbegani smo tudi pred vprašanjem, ali smo z Evropo sploh imuni pred tretjo svetovno vojno.

Zdaj, na začetku enaindvajsetega stoletja, je politika v marsičem ša-

spodje politiki, predstavniki 'milega naroda' in 'lepe naše domovine', zavozili tako daleč, da so zamenjali državo in stranko.« Hm – in kako je pri nas ta trenutek?

Kosovelova misel je kot klic k vesoljni pravičnosti, v tem boju za obljubljeni deželni Pravice smo vsi skupaj, kajti ne rečemo samo »mi«, ampak »vsi«, usmerjajo nas poštenost, odkritosrčnost in načelnost kot pomoč dejanskemu razvoju in napredku. »Zmaga resnice v kulturnem, humanizma v gospodarskem, pravičnosti v socialnem življenju bo največji triumf sodobnega človeštva.« Zato politika ni cilj, kultura je cilj in rosno mladi Kosovel pravi: »Kultura mora biti, na kateri mora sloneti naša politika, ne pa obratno.« Odprimo okna radosti, povečanju in vstajenju, kajti kot ogenj smo, ta mora izgoriti, izžareti

anjanja krivic

hovnica nesramne igre. In kako izstopiti iz te dirigirane nesramnosti? Levica, ki je bila nekoč že po definiciji stranka napredka, se je kompromitirala, pogosto noče niti več slišati o alternativah, ki bi jih morala misliti, da obstoječega ne bi poveljevala. Kako dolgo bo ždela v tem konformizmu in oportunitizmu? Čas revolucij je mimo, kajti v pogovoru o tej temi ugotavljamo, da se je kapitalizem s svojo agresivno trdovratnostjo naučil prehitevati revolucionarni zagon z nasprotno strani z neko zelo svojevrstno lastno revolucionarnostjo, in priče smo pojavu, ko vidimo, kako »sta kapitalski proces in oblast vedno revolucionarnejša kot pa njuni nasprotniki«. Ej, kako dolgo še?

Danes prihaja do svojevrstnega ponavljanja, ne preseganja nečesa preteklega, že skoraj po vzoru, da

Današnja združena Evropa je več kot očitna restavracija kapitalizma. Kriza se pogloblja in kdo ve za iztek tega dogajanja?

je prvo dejanje zgodovine tragedija, drugo farsa – in farsa je mnogo bolj tragična od tragedije. Toda ali nas je ponavljanja sploh sram, po-

navljanja brez okusa, pameti, takta? Kako naj obstane nova Evropa na podlagi neskončnega ponavljanja zgodovine, in to ponavljanje je brez vsakršne vrednote, upravičeno ugotavlja češki pisatelj Milan Kundera, nekoč celo disident. Vsa humanistika in družboslovje sta onemela, saj ne moreta niti misliti alternative, možnosti izbire nečesa drugačnega od tega, kar ta trenutek samo je – restavracija kapitalizma. Ob kapitalizem pa se je v svojem času (v Trstu leta 1907) obregnil Ivan Cankar s temi besedami: »Kakor si je osvojila moderna kapitalistična družba ljudske roke in ljudsko delo, zato ker se je polastila produktivnih sredstev, tako in natanko tako si je usužnjila tudi umne delavce. Pisatelj, umetnik,

znanstvenik je prav tak hlapec in suženj meščanske družbe, kakor tvorniški, železniški, rudniški delavec.« Smo spet ponotranjili pokorščino kapitalizmu?

Obdaja nas umazano leglo krivic, ki je vsak trenutek bolj delujoče, in zelo nerada pomislim na fašizacijo, ki se je nekoč že spravila nad bedo – kako, vemo. Kakšna pravičniška hinavščina zdaj vpije, joj, ubogi, kako vas tepejo, samo da pozabi povedati, da je sama ustvarila vse razmere za takšno kruto ravnanje, to je socialno getoiziranje.

Balada o narodu

*Korenike dehte pod hladom ros,
mavrične rose bleste sredi vej,
kje je tvoja sila, kje je tvoj ponos?
Narod, povej!*

*Vsa polja zlatijo se, bregovi rde,
nad vsemi rodovi vstaja dan,
kakšne sanje ti duši teže?
Vstani iz sanj!*

*Vrnil sem se iz tujine domov
in se naslonil ob bok gozdov,
nad vsemi rodovi se dani,
vse se prebuja, da zaživi,
a narod, narod, narod?*

Molči.

Srečko Kosovel
(Pesmi)

AKTUALNO

Srečko Kosovel o pravičnosti Evrope Spomin in opomin prihajajočim generacijam

Predsednik Republike Slovenije Borut Pahor je 2. aprila pripravil pogovor s taboriščnicami in taboriščniki v koncentracijskih taboriščih med drugo svetovno vojno in dijaki. V pogovoru so sodelovali dijakinje in dijaki Slovenske gimnazije iz Celovca, Državnega izobraževalnega zavoda Simon Gregorčič – šole s slovenskim učnim jezikom iz Gorice, Šolskega centra Nova Gorica, Gimnazije Jožeta Plečnika Ljubljana in Srednje šole za oblikovanje in fotografijo.

V pogovoru so taboriščnice in taboriščniki v spomin in opomin prihajajočim generacijam predstavili svoje izkušnje, spomine in po-

glede na tragične dogodke. Gre za dogodek izjemne dokumentarne vrednosti v današnjem času, ko mir dojemamo kot nekaj samoumevnega in zagotovljenega, nas osebne zgodovinske izkušnje najmočnejše opominjajo, da si je treba za mir, strpnost in solidarnost nenehno prizadevati.

Ob pogovoru je bilo v Veliki dvorani predstavljenih tudi nekaj muzejskih eksponatov – predmetov iz nemških koncentracijskih taborišč z razstave Muzeja novejšje zgodovine Slovenije »Slovenci v nemških koncentracijskih taboriščih«.

S. B., foto: STA

SONČNI PLUS

POSTANITE ENERGETSKO SAMOOSKRBNI

Sončna elektrarna na ključ

Zakaj se odločiti za investicijo v sončno elektrarno?

- ✓ dolga življenjska doba (30 let in več),
- ✓ 10-30 let garancije na posamezne sestavne dele in 3 leta na izvedbo,
- ✓ možnost pridobitve subvencije Eko sklada v višini do 20% stroškov naložbe,
- ✓ investicija se vam povrne v 8-10 letih,
- ✓ zanesljiv nadzor znotraj aplikacije,
- ✓ možnost rednega vzdrževanja s paketom SAMOOSKRBNA BREZSKRBNOST.

www.energijaplus.si • 080 21 15

ENERGIJA PLUS

OBLETNICA

Javorovica 2019

Na mladih svet stoji

»Edina alternativa je, da človeštvo svoje potenciale usmeri v razvoj okoljevarstvenih znanj in tehnologij. Predmet prestižnega boja med velesilami naj ne bo sposobnost za sejanje smrti, pač pa sposobnost za varovanje življenja in narave ...«

Milan Kučan

Naj zapis o prireditvi na Javorovici začnem z verzom iz pesnitve Naša Javorovica, ki sem jo posvetil vsem padlim borcem Cankarjevega bataljona z namenom, da ta vojna tragedija ne bi nikoli potonila v pozabo.

Javorovica je spomenik – večna sled krvavega in bratomornega dogodka; Javorovica je večna luč za naše vnuke in vse rodove; Javorovica je simbol upora, partizanstva in svobode. Javorovica je spomenik vsakega zavednega Dolenjca.

Ker mi ni bilo do tega, da zapišem samo nekakšno poročilo o dogodku, o proslavi in njenih udeležencih, sem hotel več vedeti o Javorovici, zato sem prebral vse dosegljivo gradivo, pregledal vse slike. Vse sem vsrkal vase. Iskal sem tisto pravo resnico o Javorovici. Hotel sem do podrobnosti spoznati dogodek pred 75 leti, hotel sem se spopasti z grozotami tistega trenutka, hotel sem razumeti nagibe narodnih izdajalcev in dojeti smisel masakra.

Ne morem dojeti, da je to storil brat bratu. Ne morem prebaviti vseh teh nagnusnih dejanj in sram me je človeka – ljudi, ki so izgubi-

li smisel svojega poslanstva. Bilo mi je grozno. Domači izdajalec in krvniki dogodka so tako sovražili partizane in njihovo rdečo zvezdo, da so brez človeške vesti ubijali in klali. Za to dejanje ni opravičila in sprave. To, kar se je zgodilo, je grda stran naše zgodovine, je dogodek v mozaiku osvobodilnega boja, je dejstvo, da je bila pot do svobode težka in krvava.

Tudi v današnjem času se dogajajo grde stvari. Pred nekaj leti, leta 2015, se je po šentjernejških gostil-

Spominska slovesnost na Javorovici

nah, po zidanicah, v cerkvi in še kje drugje šušljalo, da ne bo več partizanskih prireditev, da ne bo več Javorovice in v partizane našemljenih borcev, rdeče zvezde. Šušljalo se je, da bo nova občinska elita za vedno končala ta del zgodovine, v katerem nastopajo rdeče obarvani bojovníki, privrženci »komunajzarjev« in sovražniki Boga. Najbolj goreči nasprotniki pa so si meli roke in napovedovali zmago. Občani so bili še bolj razdvojeni, ker so se spet vrstile delitve na rdeče in črne. Danes sem vesel, da je zmagal razum, da je 16. marca čedalje več ljudi na

Javorovici in da so naši nasprotniki jezni, ker jim ni uspel njihov »veliki met«. Letos nas je bilo 2000.

Tudi to je del naše resničnosti, ki meče slabo luč na naše razumevanje zgodovine. Imamo politike, strankarske veljake in tudi novinarje, ki v svojih javnih nastopih potvarjajo zgodovinske resnice in s tem med ljudi vnašajo nezadovoljstvo, zgodovinskimi dejstvom pa delajo krivico. Ti gospodje, ki jim je tuja resnica, pozabljajo na 60 milijonov žrtev v drugi svetovni vojni, na 95.000 žrtev v Sloveniji, pozabljajo, kaj vse so počeli nacistični in fašistični bojovníki in njihovi pomagači. Ne moremo zavreči Javorovice in vsega, kar je povezano z zgodovino narodnoosvobodilnega odpora. Javorovica je in bo. Javorovica je sinonim za šentjernejško partizansko gibanje, je kraj, kjer se združujejo ljudje iz vse Slovenije in kjer sta še vedno živa partizanska pesem in spomin na vse dogodke, ki so zaznamovali našo zgodovino.

Hvala slavnostnemu govorniku Milanu Kučanu za nepozaben govor, županu Radku Luzarju za potrditev o nadaljnjem sodelovanju, Matjažu Zagorcu, predsedniku KO ZB Šentjernej, in Borisu Hrenu, iz Skupnosti borcev Cankarjevega bataljona za zgodovinski prerez o dogodku. Še posebna zahvala stotniku, borcu Cankarjevega bataljona Stanku Kušljanu, za izvirno pripoved in Elici Grgič, voditeljici programa, za njene izbrane besede, ki so popestrile prireditev. Hvala vsem kulturnikom za njihov nastop, še posebno učencem OŠ Šentjernej, pesnici Jožici Kapele in pevcem Partizanskega pevskega zbora.

Po uradnem delu prireditve je bilo prijateljsko srečanje.

Lojze Podobnik, KO ZB Šentjernej

ZLOČINI OKUPATORJEV

Domobranci pomagali okupatorju

Tragedija borcev IX. brigade XVIII. divizije

Združenje borcev za vrednote NOB Kočevje in Ribnica ter Odbor skupnosti borcev XVIII. divizije so 23. marca 2019 v vasi Makoše pripravili slovesnost ob tragediji borcev IX. brigade XVIII. divizije NOV in POJ.

Vas Makoše leži v podnožju Male gore in je pred drugo svetovno vojno štela pet hiš s sedemnajstimi prebivalci. Štab XVIII. divizije je ukazal, da IX. brigada 23. in 24. marca 1944 blokira okupatorjevo

postojanko v Ribnici in vzpostavi nadzor nad postojanko v Kočevju. Za 25. marca 1943 je bil načrtovan že četrti napad na postojanko v Ribnici, ki je bila grozeča nevarnost za Kočevski rog ter prehod med Dolenjsko in Notranjsko.

Prišlo naj bi do zamenjave med 3. in 4. bataljonom IX. brigade. Zaradi utrujenosti, slabe oborožitve in neizkušenosti številnih borcev je upadla pozornost pri zavarovanju. Zgodila pa se je tudi izdaja. Zjutraj 25. marca 1944 so močne okupatorjeve sile ob pomoči domobrancev obkrožile hiše, v katerih so počivali borci. Napadalcii so predvsem s streljanjem v okna in vrata hiš onemogočali izhod borcev in organiziranje učinkovite obrambe.

Napad je bil končan v vsega dvajsetih minutah. Ubitih je bilo 17 borcev, 16 je bilo ranjenih, 63 pa je bilo zajetih. Gre za eno najhujših tragedij partizanov, pozneje pa je bilo tudi ocenjeno, da tragedije ni bilo mogoče preprečiti. Zaradi tega je bil za en dan preložen tudi napad na Ribnico.

Slovesnosti se je udeležil predsednik Odbora borcev XVIII. divizije NOV in POJ general Lado Kocjan. Slavnostni govornik na slovesnosti je bil poslanec Državnega zbora RS Matjaž Nemeč. V kulturnem programu so sodelovale ljudske pevke Mavrica ter recitatorke.

Matija Jerbič, ZB Kočevje

General Lado Kocjan (levo) in slavnostni govornik, poslanec Matjaž Nemeč

Lahko noč, skrbi.

Triglav komplet

Združite
zavarovanja
cele družine
in prihranite
do 50 %.

O svojih zavarovanjih
ne razmišljate pogosto,
a z občutkom varnosti,
ki vam ga dajo, živite
vsak dan.

Vse bo v redu.

triglav

www.triglav.si

REPORTAŽA

Kako sem popisoval in obnavljal spominska obeležja

Po hribih in dolinah s fotoaparatom in orodjem za popravila

Vojko Hobič

Ko sem v letu 2013 sprejel predsedovanje v Krajevni organizaciji ZB Kobarid, sem hotel vedeti, koliko spominskih obeležij, posvečenih NOB, imamo v občini Kobarid. Moja želja je bila ta obeležja popisati in po možnosti o njih izdati brošuro. Za veliko njih sem vedel, saj sem jih tudi sam videval na planinskih in drugih poteh. Veliko novih pa sem spoznal, ko sem začel načrtno popisovati obeležja na posebnem obrazcu, ki sem ga izdelal.

Posebno intenzivno sem se dela lotil šele po tistem, ko mi je Miran Hladnik omenil, da je severnoprimorska regija velika bela lisa na

Visoko na vzpetini Matajurja sta dve plošči. Tista nad vasjo Sužid je posvečena bolnici na Skalci. Plošča je bila vsa v mahu in potrebna temeljite obnove črk.

noviti, predvsem tiste, katerih napisi so vklesani v kamen in so bili že slabo vidni. Omenim naj, da je bilo na predlog naše organizacije v vasi Stanovišče 26. aprila 2015 postavljeno novo obeležje dvakratnemu nemškemu požigu vasi in poboju enajstih domačinov. V Breginjskem kotu je trinajst spominskih obeležij in so zgledno vzdrževana. V Starem selu so tri obeležja, od katerih bi opozoril na obeležje na krožišču, posvečeno narodnemu hero-

Cesta, ki pelje proti Livku, pa nosi ime Cesta Briško-beneškega odreda. Veliko težav sem imel, da sem našel ploščo nad planino Zapirkraj v Krnskem pogorju. Le s pomočjo domačina, ki je ravno takrat bil v bližini, sva našla kraj, kjer je pritrjena plošča. Med Krnom in Batognico na sedlu Škrbini stoji plošča, posvečena padlim borcem Gradnikove brigade julija leta 1943 in padlim Gregorčičeve brigade leta 1944. Že dvakrat so nepridipravi oskrunili

Obnova napisov pod Matajurjem

Geopediji – portal partizanski spomeniki. Vnesenih je bilo že veliko spomenikov in obeležij iz NOB na celotnem območju Slovenije, na območju Posočja pa le nekaj. Najprej sem opravil popis vseh obeležij. Pri tem sem iskal pomoč pri Združenju borcev za vrednote NOB Bovec, Kobarid, Tolmin kot tudi pri starejših občanih, članih naše organizacije iz posameznih vasi, ki so vedeli, kje obeležja stojijo. Ugotovil sem, da je vseh kar 56. Ob obiskovanju pri popisu sem imel v nahr-

ju Marku Redelonghiju in padlim domačinom za svobodo.

Visoko na vzpetini Matajurja sta dve plošči. Tista nad vasjo Sužid je posvečena bolnici na Skalci. Plošča je bila vsa v mahu in potrebna temeljite obnove črk. Ker je na zelo skritem mestu, sem jo lahko popisal in obnovil le s pomočjo domačina, ki je bil z menoj. Obeležje pred vasjo pa je brezplačno opeskal domačin. Druga plošča na Matajurju visoko nad vasjo Svino, kjer je bila karavla P-24, je

rdečo zvezdo, obakrat sem jo obnovil. Na planinski poti s planine Leskovca proti jezeru Lužnica sem komaj našel spominsko ploščo padlemu domačinu iz vasi Svino. V okolici med Vrsnim in vasjo Krn so obeležja, posvečena bolnicam in padlim. V težko dostopnih globokih grapah sem potreboval obilo spretnosti planinca, da sem sploh prišel do njih, jih očistil, obnovil in popisal. V bližini slapa Brinta je grob neznanega ruskega vojaka, ki ob prehodu padel čez previs in umrl. Za grob vzorno skrbi Cene iz Tolmina.

Spomeniki tudi na Livku

Tudi Livško ni brez spomenikov in plošč, ki so posvečeni NOB. Ko so obnavljali šolo na Livku, so s pročelja sneli ploščo, posvečeno izvolitvi prvega narodnoosvobodilnega odbora za Kobarški okraj. Dveletna prizadevanja naše borčevske organizacije za vrnitev plošče na staro mesto so le obrodila sadove, saj smo jo lani spet namestili na staro mesto. V bližini pa še čaka obnove spomenik padlim s tega območja. Vesel sem, da sem obiskal vsa spominska obeležja, nekatera obnovil in jih vnesel v Geopedijo. Lahko smo ponosni, da imamo v naši občini toliko spomenikov, obeležij in plošč. Vendar nekdo bo moral v prihodnje bolj poskrbeti, da obeležja ne bodo propadala, da se jih bo obnavljalo, čistilo njihovo okolico, skrbelo za dostope in oznake, da to ne bo samo skrb borčevske organizacije. Obeležja so del kulturne dediščine in občine bodo morale v proračunu za njihovo obnovo in urejanje v prihodnje zagotavljati denar. Mi člani krajevnih organizacij bomo tudi s prostovoljnimi delom dajali svoj prispevek k skrbi za spominska obeležja in se tako oddolžili tistim, ki so na njih napisani. Svoje delo s popisovanjem bom letos nadaljeval v občini Bovec in Tolmin in tako zabrisal belo liso Posočja na Geopediji.

Obnovljen spomenik na Vrsnem

tniku poleg obrazca, svinčnika, fotoografskega aparata, mobitela za GPS-podatke tudi orodje za manjša popravila, žago, krpe, čistila, krtačo in barvo za obnovo napisov.

Začetek v Breginjskem kotu

Začel sem v Breginjskem kotu in popisal najzahodnejši spomenik v Sloveniji, posvečen ubitim partizanom marca leta 1944. Pri popisovanju sem ugotavljal, da člani naše KO ZB iz Breginja vestno skrbijo za urejenost obeležja. Pri tem pa je bilo treba nekatere napise ob-

bila tudi potrebna čiščenja in obnove črk. V Kobaridu in okolici je kar štirinajst spomenikov in obeležij, od teh je šest delo učencev Osnovne šole Simona Gregorčiča Kobarid, ki so jih v letih 1975 do 1978 izdelali iz lesa in kamenja pod mentorstvom Miloša Volariča in so postavljena na mestih, kjer so Nemci pobili domačine. Eden od spomenikov je posvečen padlemu ruskemu vojaku, ki je branil Kobarško republiko. V vasi Idrsko je spominska plošča žrtvam NOB pritrjena kar na pročelje cerkve, kar je redkost.

V SLIKI IN BESEDI

Črnomelj:

ZB za vrednote NOB Črnomelj je 13. marca pripravila redno letno skupščino in pregledala svoje delo v prejšnjem letu. Na povabilo vodstva Združenja so se skupščine udeležili tudi predstavniki združenj borcev iz Metlike in Semiča, predstavniki veteranskih organizacij iz časov osamosvojitvene vojne, predstavnika Udruge antifašista i boraca antifašista Karlovačke županije in Duge rese ter župan občine Črnomelj Andrej Kavšek.

Delegati skupščine so po pozdravnem nagovoru predsednika Združenja Martina Skubeta še pred začetkom uradnega dela z minuto molka izkazali čast vsem, ki so lani zapustili njihove vrste. V nadaljevanju zasedanja so prisotni poslušali poročila o delu združenja v zadnjih štirih letih, poročilo o finančnem poslovanju za leto 2018 ter poročilo Nadzornega odbora o poslovanju Združenja v skladu s pozitivno zakonodajo, ki ureja delovanje in poslovanje nevladnih organizacij v javnem interesu, ter Zakona o društvih.

Posebno pohvalno je, da člani Združenja skrbijo za spominska obeležja in spomenike, ki pričajo o za slovenski narod usodnih časih v letih od 1941 do 1945, ko je bil čas njegovega obstoja, ter za starejše, bolne in socialno šibkejše člane. Uspešno je tudi sodelovanje z drugimi veteranskimi organizacijami, ki spoštujejo in negujejo vrednote NOB, javnimi zavodi in seveda čezmejno sodelovanje s sorodnimi organizacijami onstran reke Kolpe.

Novi predsednik Združenja je postal Jožef Jerman. Poseben poudarek je bil dan tistemu delu programa, ki zavezuje k delovanju s pomlajevanjem članskih vrst, boju zoper laži, podtikanja, razvrednotenja, marginaliziranja in potvarjanja dejstev o NOB, ki ga določene strukture vodijo zato, da bi se zgodovina na novo in drugače napisala.

Besedilo: Franci Jontes, foto: Jani Kastrin

Puconci:

Domoljubno krajevno združenje Puconci je izdalo zgbanko, s katero predstavlja številne dejavnosti, ki so jih člani izpeljali v letu 2018. Na prvi strani izstopa fotografija z zapisom pod njo: »Eden od pomurskih simbolov NOB na Vaneči in morda v prihodnosti Dom domoljubja.« Na drugi fotografiji na naslovnici je spominsko obeležje na Osnovni šoli Puconci, ki spominja na osamosvojitveno vojno, in sicer v spomin in zahvalo sodelujočim krajanom, delavcem milice in ONZ, ki so sodelovali pri varovanju in oskrbi Zbirnega centra Puconci. Namestila sta jo DKZ Puconci in PVD Sever za Pomurje.

»Vse naše društveno domoljubno delovanje v letu 2019 bomo dodali kot naš skromni vsebinski prispevek zgodovinskemu zaznamovanju 100. obletnice priključitve Prekmurja takratni Kraljevini SHS oziroma združitvi prekmurskih Slovencev z matičnim narodom.«

Vogrsko:

Ob 30. obletnici smrti pomembnega družbenopolitičnega delavca na Primorskem Julija Beltrama - Janka je Krajevna organizacija ZB Vogrsko v sodelovanju z Območnim združenjem borcev za vrednote NOB Nova Gorica 13. aprila 2019 na Vogrskem pri Novi Gorici pripravila okroglo mizo. Na njej so sodelovali zgodovinar dr. Branko Marušič, nekdanja generalna konzula v Trstu Jože Šušmelj in Štefan Cigoj, predsednik TIGR-a dr. Savin Jogan, nečakinja in zgodovinarica Vlasta Beltram in sin Peter Beltram.

Pred okoli 80 poslušalci so opisali življenjsko pot človeka, ki je pomembno zaznamoval politično dogajanje med vojno in po njej na Primorskem. Tovariš Janko se je rodil 5. maja 1913 na Vogrskem, v vasi, ki se je vpisala v slovensko zgodovino kot kraj, kjer je bil po kapitulaciji Italije septembra leta 1943 ustanovljen Pokrajinski narodnoosvobodilni svet. Član tega sveta bil tudi Julij Beltram. Po vojni je bil sekretar okrožnega komiteja komunistične partije Julijske krajine za Goriško okrožje (Cona A). Po uveljavitvi Pariške mirovne pogodbe leta 1947 pa je postal politični vodja v koprskem okraju v coni B Svobodnega tržaškega ozemlja. Po priključitvi tega ozemlja k Sloveniji 1954 se je preselil v Ljubljano, kjer je do upokojitve opravljal vrsto pomembnih političnih funkcij. Napisal je več člankov in razprav ter tri knjige: Tukaj je Jugoslavija, Pomlad v Istri: Istrsko okrožje cone B Svobodnega tržaškega ozemlja 1947-1952 in Vogrsko v ogledalu časa. Umrl je leta 1989 v Ljubljani, pokopan pa je v rodni vasi Vogrsko. Okroglo mizo je vodila Vladka Gal Janež iz občine Renče - Vogrsko, pokroviteljice okrogle mize.

Besedilo in foto: Miloš Ložič

Vanetina:

Občinska organizacija Združenja borcev za vrednote NOB Cerkevnik je ob 75. obletnici strmoglavjenja ameriškega bombnika Liberator B-24H 19. marca 1944 na Kurnikovo posestvo v Vanetini pripravila slovesnost pri spominskem obeležju šestim padlim pilotom. Na njej je zbrane najprej pozdravil predsednik Združenja borcev za vrednote NOB Cerkevnik Franc Bratkovič in obudil spomin na pogumne ameriške vojake, ki so v jeku druge svetovne vojne žrtvovali življenje za osvoboditev Evrope in Slovenije izpod nacističnega in fašističnega jarma. Ob tem je spomnil, da je za iste cilje pri nas umrlo na tisoče borcev narodnoosvobodilnega boja, na katerega smo lahko ponosni, saj brez njega tudi samostojne Slovenije ne bi bilo.

NADALJEVANJE NA NASLEDNJI STRANI

V SLIKI IN BESEDI

Nato je o usodi ameriškega bombnika in njegove posadke, od katere so se rešili samo štirje člani, ki jim je uspelo iz poškodovanega bombnika izskočiti s padalom, spregovoril župan občine Cerkevjak in zgodovinar Marjan Žmavc. Povedal je tudi, kako je Slovenskogoriški forum iz Cerkevjaka pred mnogo leti postavil v Vanetini spominsko obeležje v trajen spomin na padle pilote. To obeležje še danes povezuje njihove svojce iz Amerike ter Cerkevjačanke in Cerkevjačane. Na koncu slovesnosti so na spomenik padlim pilotom položili venec predsednik Združenja za vrednote NOB Cerkevjak Franc Bratkovič, župan občine Cerkevjak Marjan Žmavc in predsednik Slovenskogoriškega foruma Tomaž Kšela.

Po slovesnosti je udeležence v svoji hiši, ki je le nekaj deset metrov oddaljena od vno-grada, na katerega je strmoglavil ameriški bombnik, sprejela Alojzija Kurnik, ki je bila s sedemnajstimi leti priča tragičnemu dogodku. Zbranim je natančno opisala, kako je ameriški

bombnik pred 75 leti strmoglavil na njihovo posestvo in kako je to sama doživela. Živo se spominja tudi povojnih srečanj s sorodniki padlih ameriških letalcev, ki še vedno obiskujejo kraj, kjer so izgubili svoje najbližje, in njo, ki je še zadnja živa priča tragičnega dogodka. Kot je povedala, se ob srečanju s svojci padlih ameriških pilotov njim in njej vedno utrnejo solze, saj jih je tragični dogodek povezal za vedno.

Tomaž Kšela

Jelenov žleb:

Pri Jelenovem žlebu so 30. marca znova odkrili obnovljen partizanski spomenik. Eden glavnih akterjev tega slovesnega dejanja je bil general Lado Kocjan, ki se je tudi udeležil znamenite in zmogovite bitke, saj je že tretjič odkrival spomenik. To kaže na odnos nekaterih, ki se nikakor ne morejo sprijazniti z zgodovinskimi dejstvi, da so namreč Gubčeva, Cankarjeva, Tomšičeva in Šercerjeva brigada 26. marca 1943

hudo porazile okupatorsko italijansko vojsko. V taktičnem boju, ki je predstavljal srečanje dveh nasprotnih sil na pohodu, so imeli Italijani več kot sto mrtvih vojakov in so doživeli najhujši poraz na slovenskih tleh.

Spominski pohod, privlačna slovesnost in prijetno druženje so v prekrasnem dnevu zapolnili sobotni čas. Umestno bi bilo, da novi spomenik ne bi motil tistih očitno zagretilih domačih zagovornikov izdaje, ki se spravljajo na vse pozitivno, kar je obstajalo v preteklosti. V svoji zadržanosti se najverjetneje ne zavedajo, da sta kakršna koli izdaja lastnega naroda in njeno zagovarjanje nesprejemljivo – kadar koli in kjer koli.

Ta sicer malo drugačen zaključek vesti je vseeno umesten, saj se zadnje čase kar pogosto dozdeva, da se že davno pokopana večvrednostna rasna miselnost ponavlja, in je zato razbijanje spomenikov normalna stvar. Tudi navzočnost častne enote Slovenske vojske, praporščakov in predsednika Državnega zbora Republike Slovenije ter besede vseh govornikov so dokaz, da se dobro ve, kaj je prav in kaj ne. Naj tako tudi ostane.

Tekst in slike: Miloš Šonc

Tolmin, Kobarid:

Na začetku aprila letos je namestnik vojaškega atašeya Ruske federacije v Sloveniji, podpolkovnik Sergej Banin, obiskal občino Tolmin in občino Kobarid. S polaganjem cvetja se je spomnil ruskih vojakov, ki so v drugi svetovni vojni padli v Posočju. 10. aprila je skupaj z delegacijo Združenja borcev za vrednote NOB Bovec, Kobarid, Tolmin in Društvom Severne Primorske obiskal spomenik na pokopališču v Dolenji Trebuši. Učenci Osnovne šole Dušana Muniha Most na Soči, Podružnične šole Dolenja Trebuša, so skupaj z MPZ Justin Kogoj oblikovali krajši kulturni program. Tudi oni so se padlih spomnili s položitvijo cvetja na grobnico padlih.

Sergej Banin je 12. aprila obiskal tudi Breginj in Kobarid. Tudi ta dan so bili v delegaciji člani ZB in Društva Sever. Slovesnosti pa je dal poudarek tudi župan občine Kobarid Marko Matajuroc. Najprej so položili cvetje na grobnico v Breginju in se spomnili padlih pred 75 leti

v Plazeh za Breginjem. Pri spomeniku ob Napoleonovem mostu v Kobaridu so se spomnili ruskega vojaka Leva Kolontajeva, ki je padel pri obrambi Kobariške republike novembra leta 1943. Ob koncu je delegacija položila cvetje še na grobnico na pokopališču, kjer poleg slovenskih počivata tudi dva ruska partizana.

Besedilo in foto: Vojko Hobič

OBLETNICA

Prekmurski Judje

75 let po deportacijah
le še zgodovinski spomin

dr. Marjan Toš

26. aprila letos je minilo 75 let od začetka množičnih deportacij Judov iz Prekmurja, ki so usodno zaznamovale judovsko skupnost na naših tleh. Judovska skupnost v pokrajini ob Muri je dosegla vrhunec ob koncu 19. stoletja in bila nato tudi v prvih desetletjih 20. stoletja najbolj vplivna in dejavna na celotnem slovenskem ozemlju v takratni Kraljevini SHS oz. v Kraljevini Jugoslaviji.

Bila je nosilka številnih gospodarskih pobud, zlasti še v trgovini, veletrgovni in tudi v bančinstvu, obrti

Danes je Prekmurje tako rekoč že pokrajina brez Judov, v Lendavi ne živi nihče več, v Murski Soboti jih je ostala peščica, med njimi tudi ena redkih še živih prič grozodejstev v Auschwitzu Erika Fürst.

in industriji. S tem je pomembno pripomogla k napredku pokrajine ob Muri in k razvoju obeh pomembnih središč – Murske Sobotne in Lendave, in to kljub številni skromnosti (po prvi svetovni vojni in priključitvi Prekmurja k Jugoslaviji se je namreč veliko Judov iz Prekmurja izselilo na Madžarsko), saj je bilo pred aprilsko okupacijo v tej pokrajini le še približno 460 Judov. Žal je bila ta dobro organizirana, gospodarsko in kulturno prominentna judovska srenja uničena med drugo svetovno vojno. Usoda prekmurskih Judov je bila skoraj primerljiva z usodo drugih vzhodnoevropskih Judov, zlasti Judov na Madžarskem. Judi v preostalih delih okupirane Slovenije med letoma 1941 in 1945 pa so delili usodo Judov na nemških okupiranih območjih Evrope. V holokavstu so bili uničeni Judje v Gorici, Trstu, Ljubljani, na Ptuj in v Mariboru.

Prekmurski Judje so po aprilskem napadu sil osi na Kraljevino Jugoslaviji najprej doživeli kratkotrajno nemško okupacijo, nato pa so živel pod madžarskimi okupacijskimi oblastmi. Te sprva niso izvajale radikalnejših protisemitskih ukrepov. Razmere so se radikalno spremenile šele po nemški okupaciji Madžarske 19. marca 1944, ko so oblast prevzeli nacisti in začeli načrtno čistiti judovsko prebivalstvo še na ozemlju, ki ga je okupirala Madžarska, torej tudi v Prekmurju. Odločne in usodne čistke judovskega prebivalstva v Prekmurju so se začele spomladi leta 1944, ko so 26. aprila zbrali največjo skupino prekmurskih Judov v Lendavi in Murski Soboti in jih odpeljali najprej v Čakovec, od tam pa v Nagykanizso, od koder so jih ves teden v vagonih vozili do Auschwitza, kjer je bilo zbirno mesto za največje taborišče smrti, Auschwitz - Birkenau. Ko-

nec aprila in na začetku maja so jih tam že prevzeli nacistični vojaki. Ta prvi in največji transport prekmurskih Judov je štel 367 ljudi. Večina teh Judov je v Auschwitzu končala življenjsko pot 21. in 22. maja 1944. Drugi, nekoliko manjši val deportacij je bil še jeseni leta 1944. Skupaj je bilo po do zdaj zbranih podatkih uničenih 392 Judov iz Prekmurja (a številka še ni dokončna). Auschwitz jih je preživela le peščica. Vnovič lahko pritrdimo ocenam, da so bili deportacije in holokavst v tem delu današnje Slovenije (torej v Prekmurju) najučinkovitejši in katastrofalni, saj je bila Hitlerjeva zahteva

so bili le še ostanki nekdanje gospodarsko močne in družbeno vplivne judovske skupnosti, pa še ti so se postopoma povsem porazgubili. Številni so se namreč po letu 1948 odselili v novonastalo judovsko državo Izrael in tudi v ZDA (ter nekaj malega celo na Madžarsko), doma so ostali redki.

Danes je Prekmurje tako rekoč že pokrajina brez Judov, v Lendavi ne živi nihče več, v Murski Soboti jih je ostala peščica, med njimi tudi ena redkih še živih prič grozodejstev v Auschwitzu Erika Fürst. Njena zgodba ni ostala pozabljena in se na srečo prenaša na mlade.

Obnovljeni spomenik na judovskem pokopališču v Murski Soboti (Foto: Marjan Toš)

po dokončnem uničenju Judov tako rekoč v celoti izpolnjena. To je bil prvi korak na poti do dokončnega izbrisa prekmurskih Judov iz javnega spomina. »Endlösung« v Prekmurju pomeni učinkovito dejanje, izbris, ki je sinonim za aretacije, izselitve in množične usmrtitve v koncentracijskih taboriščih. Zaradi izjemne učinkovitosti množičnih deportacij, ki so se zgodile v predzadnjem letu druge svetovne vojne, je Slovenija uvrščena med države, ki se »lahko pohvalijo« z neverjetnim uspehom, saj je bilo uničenih dobrih 90 odstotkov Judov (doslej prešteti 587 žrtev holokavsta). V Prekmurje se je po končani drugi svetovni vojni vrnilo le 65 Judov. To

Tako ostaja samo zgodovinski spomin na prekmurske Jude, a se na srečo vrača v zavest tamkajšnjega prebivalstva. Na nekdanjo vplivno in prepoznavno judovsko srenjo v pokrajini ob Muri spominjajo obnovljena sinagoga v Lendavi s Slovenskim muzejem holokavsta, urejeno judovsko pokopališče v Dolgi vasi pri Lendavi, spomenik na kraju leta 1954 porušene soboške sinagoge in vnovično poimenovanje spominskega parka v Murski Soboti v Židovsko pokopališče Murska Sobota. Središče Prekmurja naj bi kmalu dobilo še ulico z imenom Židovska ulica. S tem bi bil zgodovinski dolg do nekdanjih someščanov docela poplačan.

SVOBODNA
BESEDA

www.svobodnabeseda.si

ODZIVI

»Kočevarske organizacije v tujini
ustvarjajo mit o domovini«

Odzivam se na intervju v marčevski številki Svobodne besede »Kočevarske organizacije v tujini ustvarjajo mit o domovini«. Nekatera dejstva namreč opozarjajo, da je treba zgodovino sprejemati v celoti, vsak od nas pa jo seveda lahko dojema in razume po svoje.

Presenetil me je že naslov intervjuja. Razbral sem, da Kočevarji nekje v tujini ustvarjajo mit o domovini. Ali je sploh mogoče, da neka narodna skupnost ni imela domovine? Kočevarji so imeli domovino na širšem območju Kočevja. Tam so več kot 600 let živeli v sožitju s večinskimi slovenskimi prebivalstvom.

Kočevarji so bili po eni strani žrtve dogovorov med Hitlerjem in Mussolinijem (sporazum v Rimu, sklenjen 31. avgusta 1941). Hitler je njihovo domovino, njihove domove prepustil Italiji. So pa tudi žrtve takratnega vodstva svoje skupnosti, ki je bilo nacistično. Odhajali so po navodilih, verujoč v lepše življenje v rajhu in pod močnim pritiskom nacistične propagande. Velika večina niti ni vedela, kam gre. Nepremičnine so pustili doma. Naselili so jih v domove pregnanih Slovencev, večinoma v Posavju in Posotelju. Nacisti so izvajali Hitlerjevo politiko »Naredite mi to deželo spet nemško«. Nemška naselitelvena družba (DAG) jim je zato pomagala s stroji in tudi prisilnimi delavci, da so lahko obdelovali velika posestva. Po končani vojni so morali Slovenijo zapustiti, bili so izgnani.

Nekaj Kočevarjev pa se je uspešno izmikalo preselitvi in marsikateri je odšel v partizane, spomnimo se samo narodnega heroja Šeška.

Vse to je preteklost. Danes imajo Kočevarji po svetu več organizacij: Največji sta Kočevarsko združenje rojakov (Gottscheer Landesmannschaft) v Celovcu, ki izdaja časopis Gottscheer Zeitung, in združenje Spominski kraj (Gottscheer Gedenkstätte), ustanovljeno leta 1966, ki zavrača vsakršno politizacijo.

V »intervjuju« pa sem zasledil trditev, da se nemška društva v Sloveniji usmerjajo v zahtevo za izplačilo odškodnine za odvzeto premoženje. To vsekakor ni res. Nemčija je z zakonom o reparacijski škodi (31. julija 1973) dala odškodnino kočevarskim preseljencem za njihovo nepremičninsko premoženje.

Celotno besedilo ni ravno natančno in tankočutno pri opisova-

nju kočevarske zgodbe, zato bi bilo marsikaj mogoče razumeti celo kot namigovanja, to pa lahko povzroči celo širjenje neresnic in odpora do nemško govoreče narodne skupnosti v Sloveniji.

Že prvi stavek besedila, da želi »nemška manjšina v Sloveniji takšno ustavno priznanje, kot ga imata italijanska in madžarska manjšina«, ni resničen. Nemška narodna skupnost ima drugačen stvarni položaj kot italijanska in madžarska skupnost. Nemška narodna skupnost se tega zaveda, zato tudi ne predlaga enake obravnave, kot sta ju deležni obe ustavni manjšini.

Uradno nemško govoreča narodna skupnost (po popisu) šteje nekaj manj kot 2000 pripadnikov, ki so raztreseni po vsej Sloveniji, po ocenah pa šteje od 3000 do 5000 pripadnikov. Med njimi je morda nekaj sto Kočevarjev, natančnega podatka ne poznam. Nemško govoreča narodna skupnost je organizirana v nekaj društvih. Lahko govorimo o, kot pravi članek, »ostankih ostankov«, ki so segmentirani po različnih vsebinskih podlagah. Toda to ne more biti argument, da se manjšini, ki želi in deloma že doživlja svoj »preporod«, ta proces zavira in poskuša onemogočiti. Prav bi bilo, da se jo podpre, tudi z zakonom. Ti ljudje niso priseljenci, čeprav je morda tudi nekaj takih med njimi. Po Štajerski je že od nekdaj živelo veliko ljudi nemške oziroma avstrijske narodnosti. Zato je nesporeljivo njihovo enačenje z Američani, Hrvati ali pa, kot je zapisano, »drugimi priseljenci v Slovenijo«.

V besedilu so še druge netočnosti. Ne bom polemiziral, omenil bom le en primer. V enem do vprašanj je omenjena ustanovitev nemškega društva v Celju, poveže se z dnem, ko je nemška vojska vkorakala v mestno hišo (1941). Potem se s tem poveže še Heimatdienst. Nadaljevanje je takšno: »Podobno nenaključno 'zasedanje' datuma napada na Jugoslavijo (6. april 1941), lahko predstavlja odkritje spomenika sodelavcem nemških policijskih in vojaških enot v Grahovem (2014).«

Če to trditev pogledamo malo pogloblje, bomo v besedilu opazili besedne zveze »napad na Jugoslavijo«, »nemška vojska vkorakala v mestno hišo«, »spomenik sodelavcem nemških policijskih in vojaških enot«. In vse to se poveže, kot pravi besedilo, z ustanovitvijo nem-

škega društva v Celju. Poglejmo samo spomenik (jaz ga imenujem zid sramote) v Grahovem! Tam je bila domobranska posadka, ki jo je obkolila Tomšičeva brigada. Posadka se ni hotela predati, za barikadirala se je v hišo ob cerkvi. V obstreljevanju je hiša zagorela. Vsi domobranci (kolaboranti) so bili mrtvi. Leta 2014 jim je domobransko društvo Nova zaveza postavilo »spomenik«. In kaj ima vse to opraviti z nemško govorečo narodno skupnostjo oziroma z njenimi kulturnimi društvi? Prav nič. Lahko pa širi sovraštvo do nemške narodnostne manjšine.

Takih in podobnih namigov je še več. Na primer, da je »Avstrija imela strateški interes za razpad SFRJ«. Takoj po osamosvojitvi 1991 smo hodili v različne države po Evropi prepričevati politike, naj priznajo Republiko Slovenijo. Sam sem bil kar nekajkrat v Avstriji in na Bavarskem. Mimogrede, pred kratkim mi je nekdo razlagal, da je razpad SFRJ pripravila CIA, pa še bi lahko naštel kakšen ducat razlag, ki sem jih slišal na to temo.

Skozi ves članek se prepletajo očitki, da različni avstrijski politiki poskušajo doseči priznanje nemške narodne skupnosti. Ali so kje v civiliziranem svetu politiki, ki ne bi želeli zaščititi in pomagati svojim manjšinam?

V sebi vse življenje nosimo stare travme. Skozi ta očala vidimo nekdanji in sedanji svet ter ju celo enačimo. Vendar danes živimo v drugačnem svetu, v novem turbulentnem obdobju. Izhod iz zagat je Evropa ljudi, Evropa narodov. Želimo Evropo brez zidov, sovraštva in diskriminacije; Evropo, v kateri potomci ne bodo krivi za grehe svojih prednikov.

Kulturna raznovrstnost nas bogati, ne sme nas razdvajati. Medsebojno spoštovanje in strpnost sta pač osnovna pogoja za sobivanje različnosti. To pa tudi pomeni priznavanje in spoštovanje narodnih skupnosti, kjer koli pač so.

Pustimo naše travme iz mladosti, zamere, strahove, sumničenja in sovraštva. Pustimo stare travme za seboj, ne prenašajmo jih na generacije 21. stoletja.

Tit Turnšek

(Prispevek je mnenje avtorja in ne izraža stališča uredništva kot tudi ne ZZB za vrednote NOB Slovenije.)

V SLIKI IN BESEDI

Andraž nad Polzelo:

Predsednik Republike Slovenije Borut Pahor se je 13. aprila udeležil tradicionalne slovenski »Dan slovensko-ameriškega prijateljstva in zavezništva«, na kateri je bil slavnostni govornik. Ob 75. obletnici strmoglavljenja ameriškega bombnika B-17 je predsednik Pahor položil venec k spominski plošči osmim članom posadke, ki so ob tem umrli. Tradicionalne slovenski Dan slovensko-ameriškega prijateljstva in zavezništva v Andražu nad Polzelo se je udeležil tudi ameriški kongresnik Paul A. Gosar, ki je na povabilo predsednika republike obiskal Slovenijo.

Predsednik republike je 12. aprila na posebni slovenski v Predsedniški palači ameriškega kongresniku izročil državno odlikovanje, zlati red za zasluge. Kongresnik Gosar, ki je slovenskega rodu, v kongresu pa velja za enega najbolj delavnih in učinkovitih članov, je prejel visoko odlikovanje za prispevek in sodelovanje pri krepitvi odnosov med Republiko Slovenijo in Združenimi državami Amerike, za krepitev slovensko-ameriškega prijateljstva in nadaljnjih tesnejših partnerskih odnosov. Kongresnik slovenskih korenin je pred kratkim podobno kot senatorka Amy Klobuchar v senatu v predstavniskem domu ameriškega kongresa ustanovil skupino prijateljev Slovenije (House Friends of Slovenia Caucus) in ji bo v njenem delovanju tudi sopredsedoval.

Besedilo: Urad predsednika republike, foto: STA

Lipnica pri Kropi:

Slovesnost ob dnevu Osnovne šole Stane Žagar v Lipnici pri Kropi je bila 27. marca v mali telovadnici šole, in to ravno na obletnico Žagarjeve smrti na Planici nad Rovtom, kjer je 27. marca 1942 padel skupaj s še 14 soborci Selške čete in štaba Cankarjevega bataljona. Kot običajno je šlo za izdajo domačina!

Potem ko sta častna gosta dr. Ljubo Bavcon in Jožica Hribar položila venec na grobove padlih na Sr. Dobravi in h kipu Staneta Žagarja pred šolo, smo se pridružili programu ob dnevu šole, ki je vključeval pozdravni nagovor nove ravnateljice Zdenke Varl, govor novinarka Jožice Hribar in kulturni program s priredbo Kosovirja na leteh žlici Svetlane Makarovič, nastope otroškega in mladinskega pevskega zbora ter kratko igrico.

Mira Hladnik, Krajevna organizacija ZB NOB Dobrava - Kamna Gorica

Ljubljana:

Minister za obrambo Karl Erjavec in načelnica generalštaba Slovenske vojske generalmajor Alenka Ermenc sta 5. aprila predsedniku republike in vrhovnemu poveljniku obrambnih sil Borutu Pahorju predstavila letno poročilo o pripravljenosti Slovenske vojske za leto 2018.

Po predstavitvi letnega poročila o pripravljenosti Slovenske vojske so predsednik republike in vrhovni poveljnik obrambnih sil Borut Pahor, minister za obrambo Karl Erjavec in načelnica generalštaba Slovenske vojske generalmajor Alenka Ermenc dali izjavo za javnost.

»Slovenska vojska izvaja vse naloge v skladu z Zakonom o obrambi. Težave pa ima pri zagotavljanju zmogljivosti za delovanje v operacijah največje intenzivnosti. Preden predstavim glavne izsledke tega poročila, ocenjujem, da se pripravljenost ni bistveno spremenila,« je med drugim dejal predsednik Pahor in nadaljeval: »Predlagam razmislek o sprejemu Zakona o sistemskem financiranju nacionalne varnosti. Z zakonom bi zagotovili pravno podlago za premišljeno posodobitev vseh institucij sistema nacionalne varnosti ob dolgoročnem stabilnem zagotavljanju potrebnih finančnih virov. Varnost je postala zelo kompleksna, integriran pojem in pojav, ki pa ne zadeva samo vojske. Z novimi varnostnimi tveganji je varnost postala manj zanesljiva, zato je vanjo treba vlagati več. Ne samo v vojsko. Potreben je skupen pristop ob hkratni posodobitvi vojske, policije, civilne zaščite, obveščevalnih služb in kibernetike varnosti.«

S. B., foto: Daniel Novakovič, STA

KNJIGE

Prigode s Titom

Pri Založbi Buča je v nakladi 700 izvodov izšla knjiga dr. Marka Vrhunca Prigode s Titom, s podnaslovom anekdote, modrosti, gesla, stvaritve.

V uvodni besedi je avtor zapisal: »Da sem se po letu 2001 in 2010 odločil izdati še tretjo knjigo o Titu, ne glede na to, da je v sedemdesetih letih bilo o njem napisanih okoli 120 knjig, sta me vodila dva razloga. Prvi je, da je spomin na Tita, NOB in titoizem še vedno živ, kar dokazujejo delovanje ZZB, njene številne proslave, spomeniki, komemoracije in prireditve, katerih se je samo leta 2018 udeležilo okoli 300.000 slovenskih državljanov.

Drugi razlog je, da izročila in vrednote NOB ljudje potrebujejo danes bolj kot kadar koli prej, in to kot pot, kako se spopadati s sodobnimi globalnimi in domačimi problemi ter poiskati zanje prave rešitve, ki bodo v korist vseh državljanov.

Knjiga vsebuje besedila mojih prejšnjih dveh knjig tako, da v obliki anekdot, modrosti, gesel, stvaritev ter fotografij in faksimilov opisuje najbolj poučne prigode takratnih časov. Knjiga ima štiri poglavja. Naročila za nakup knjige sprejema Založba Buča (01 230 65 80, buca@siol.net). Cena knjige je 17 evrov (poštno plača založba). J. A.

REKLI SO

Jožica Hribar

novinarica in dolgoletna urednica Svobodne misli, ob dnevu Osnovne šole Staneta Žagarja v Lipnici 27. marca 2019

»Da nosi šola ime po nekdanjem učitelju, se mi zdi izjemno priznanje temu poklicu in govori o tem, kako pomembni so bili vedno učitelji v zgodovini naroda. Stane

Žagar je v teh krajih živel in poučeval kar 22 let, res pred mnogo leti, a se je s svojimi dejanji krajanom vtisnil in spomin in za seboj pustil pomembno sled. Tako kot sledi v naših življenjih puščajo številni današnji učitelji, česar se zavemo šele takrat, ko smo že zdavnaj zapustili šolske klopi.

Učitelj Žagar je z družino v te kraje prišel s Primorskega po koncu prve svetovne vojne, ki jo je okusil kot borec za severno mejo. Prišel je v času, ko ni bilo samoumevno, da so vsi vaški otroci hodili v šole. Ko so bili, posebno na vasi, redki izobraženi ljudje: navadno učitelj, župnik in zdravnik, če so ga sploh imeli. Tukajšnji župnik Klavžar je bil pameten in razgledan mož, zato sta se z učiteljem Žagarjem dobro razumela in skupaj delala v prid ljudem. Vsak po svoje sta pustila sledi med domačini.«

VSI GOVORI SO V CELOTI OBJAVLJENI NA SPLETNI STRANI WWW.SVOBODNABESEDA.SI

Dr. Ljubica Jelušič

podpredsednica ZZB NOB Slovenije, na koncertu ob 75. obletnici ustanovitve PPZ, 9. aprila 2019 v Cankarjevem domu v Ljubljani

»Ob 75-letnici delovanja Partizanskega pevskega zbora se spominjamo številnih partizanskih, uporniških in revolucionarnih pesmi, ki so jih generacije pevcev tega zbora prepevale v prejšnjih desetletjih. S hvaležnostjo moramo omeniti številne nastope doma in v tujini in nešteto ur prostega časa, ki so jih naši pevci posvetili zbranim množicam.

Zato je treba danes vsakemu pevcu, vsem, ki so v preteklih desetletjih peli v tem zboru (tudi vsem, ki jih ni več med nami), vsem dirigentom in tem, ki njegovo tradicijo ohranjajo še danes, izreči iskreno zahvalo. Peli so v boju, peli ob zmagi nad fašizmom in nacizmom in pozneje ob graditvi povojne države Jugoslavije. Peli so, ko so se odpirale nove tovarne, peli so na političnih kongresih, peli so, ko je bilo treba mednarodni skupnosti sporočiti neomajno voljo naroda po svoji svobodi in svoji državi. Peli so samostojni državi Sloveniji in pejojo še danes, ko živimo sredi Evrope, demokratične in svobodne, a hkrati prepolne slutnje novega kaosa in sovraštva do drugačnih.«

Aljaž Verhovnik

generalni sekretar ZZB NOB Slovenije, na slovesnosti ob 75. obletnici boja na Rakitovcu 23. marca 2019

»Oborožen odpor slovenskega naroda med drugo svetovno vojno je bil več kot nujen, saj so okupatorji na naše ozemlje vkorakali z grozovitimi načrti za iztrebitev slovenskega naroda in z namenom popolnega potujčenja tistih podjarmljenih Slovencev, ki bi po milosti okupatorja tukaj še lahko živeli. Če ne bi bilo upora partizanov, podprtega s široko naklonjenostjo našega naroda, sem prepričan, da Slovenci danes ne bi imeli lastne države, saj nas preprosto ne bi bilo več. Naš narod je bil obsojen na smrt! Zato je lahkomišelnost govorniki o tem, da so nekateri drugi čakali na primeren trenutek za odpor zoper okupatorja, in to celo tako, da so z okupatorjem sodelovali.

Tudi tukajšnje okoliščine pred 75 leti v Malem in Velikem Rakitovcu so bile posledica veleizdaje. Zato je padlo 33 borcev, na srečo pa žrtev med domačini civilisti ni bilo. Ne bom govoril o podrobnostih junaškega boja partizanov na tem območju, kajti prepričan sem, da domačini zgodovinske okvire poznate veliko bolje od mene.«

JUBILEJI

100 let Vincencije Cene Kesič

Vincencija Cena Kesič se je rodila 23. marca 1919 v Žireh, kjer je obiskovala osnovno šolo. Začela je hoditi k telovadbi v Sokolski dom in postala je načelnica društva v Žireh. Poročila se je leta 1941 in že leto zatem se je vključila v NOB. Bila je predsednica krajevnega odbora takratne SPZZ (Slovenska protifašistična zveza žena), pozneje AFŽ, v Žireh. Ves čas, tudi po osvoboditvi Žirov leta 1943 pa do osvoboditve 1945. leta, je pomagala se-

dežu partizanskih enot v Cerknem. Tja so dostavljali hrano, oblačila, sanitetni material in druge potrebne stvari. Je članica ZB. Ima status vojne veteranke.

Po preselitvi v Ljubljano leta 1953 se je Vincencija kljub trem majhnim otrokom vključila v takratni odbor RK Ljubo Šerčer, kjer je vse do leta 2015 nepretrgoma delovala – najprej kot članica odbora, leto dni kot tajnica, kar 20 let, vse do leta 2011, pa kot predsednica odbora RK Ljubo Šerčer. Njena primarna dejavnost je prostovoljno, humano in brezplačno delovanje v odboru RK Ljubo Šerčer.

Kljub starosti gospa Cena Kesič še vedno po svojih močeh deluje v našem KORK-u in za nas je že častna članica. S svojim delom in entuziazmom je zgled nam mlajšim prostovoljkam.

S svojim delom je gospa Cena Kesič pomembno vplivala na svoje okolje, pa tudi širše pri razvoju človekoljubne dejavnosti v Sloveniji, za kar je prejela vrsto priznanj, zadnje za kar 64 let prostovoljnega dela 7. decembra 2018, ko je bila slovesna podelitev plaket Državnega sveta najzaslužnejšim društvenim delavcem – prostovoljkam in prostovoljcem za leto 2018.

Marjeta Ajnik

FOTOVEST

Glasilo Zveze borcev pred 56. leti

Nisem večna, sem pa zato manj tečna. Sem biološko razgradljiva vrečka.

V Mestni občini Ljubljana in JP Ljubljanska parkirišča in tržnice vse bralce pozivamo, da se po nakupih odpravite s svojo vrečko za večkratno uporabo ali zahtevate biorazgradljivo. Recite plastičnim vrečkam ne.

Plastične vrečke s svojo večnostjo povzročajo velike težave okolju in ljudem. Imamo le en planet. Zato poskrbimo, da bo prihodnost lepa, svetla in čista.

Pobuda za zamenjavo plastičnih vrečk z biološko razgradljivimi vrečkami je nastala zaradi zaskrbljujočih podatkov o letni porabi plastičnih vrečk, ki se v naravi razgradijo šele v približno stotih letih. Vrečke iz koruznega škroba, ki smo jih razdelili najemnikom stojnic na ljubljanskih tržnicah, so okolju prijazne, saj skupaj z vsebino razpadejo v kompost, ki je osnova za rast novih rastlin, s čimer se zaključijo naravni cikli. Hkrati so te vrečke vsestransko uporabne tako za gospodinjstva (vrečke za biološke odpadke, kompostiranje) kot za nakupovanje.

V SPOMIN

Franciška Gačnik - Fani

Od nas se je poslovila Franciška Gačnik - Fani. Rodila se je v narodno zavedni družini kot šesta od devetih otrok. Vojna vihra jo je v njenem dvajsetem letu zajela na Blokah, vsa družina je simpatizirala z narodnoosvobodilnim gibanjem. V sodelovanje z Osvobodilno fronto jo je pritegnil brat Tone Šraj - Aljoša, organizator OF na Bloški planoti. Postala je njegova desna roka, prenašala je pošto in literaturo. Družina je bila zaradi svojega delovanja nenehno preganjana in v nevarnosti, zato je moral Aljoša v ilegalo, brata Ludvika so ustrelili kot talca, domačijo pa požgali.

Kljub temu nasilju Fani ni klonila, trpljenje jo je celo ojeklenilo. Med sovražnikovo ofenzivo leta 1942 bi skoraj padla v zasedo italijanskih karabinerjev. Nikoli ni pozabila trenutkov, ko se je skrila v majh-

nem kupu sena na skednju. Koraki škornjev so odmevali po podu poleg kupa sena, takrat pa se je oglasil žandar, domačin, ki je bil tudi simpatizer osvobodilnega gibanja, češ da tam na podu ni nikogar. Rešile so jo tanke bilke sena in zavedni domačin, dober človek!

Teror sovražne vojske se je poglobljaj, mnogo sodelavcev osvobodilnega gibanja, aktivistov, je bilo odpeljanih v internacijo. Takrat se je Fani morala umakniti v ilegalo. Pritiski na osvobodilno gibanje so se povečevali in novembra leta 1943 se je skupaj s tovariši Notranjskega odreda ob dveh napadih nemških sil v visokem snegu in mrazu komaj umaknila v rajon Iške. Takratne razmere so tudi brata Ivana in sestro Zofi prisilile, da sta se pridružila Notranjskemu odredu na območju Loške doline. Okupator je takrat počasi že izgubljal tla pod nogami in tako je Fani decembra leta 1944 kot sposobna borka odšla na tečaj narodne zaščite v Osilnici, osvoboditev leta 1945 pa je pričakala na domačih Blokah.

Po vojni so bile potrebne vse pridne roke in sposobni ljudje. Fani je takoj dobila nove naloge pri narodni zaščiti, pozneje Ljudski milici. Nekaj časa je delala v Ljubljani, nato v Novem mestu. Največ pa so o Fani povedali njeni skrbni z roko napisani zapiski iz leta 1958, ko je začutila, da je njena dolžnost ohraniti videnje o tistem izjemno težkem medvojnem času, kot da bi vedela, da ostane za nami sled samo takrat, ko je ta zapisana na papirju. Teh 41 strani rokopisa dobesedno ohranja vonj po vojni in sporoča: nikoli več! Spominjali se je bomo po njeni srčnosti, skrbnosti, optimizmu in umirjenosti, s katerimi je odpravljala težave v življenju.

Slavko Krušnik

Ob tem žalostnem slovesu se vsi, ki smo poznali Slavka in prijateljevali z njim, zavedamo, da ga bomo zelo pogrešali. Pogrešali bomo predvsem njegovo vedrino in pripravljenost, da v odkritem pogovoru razvedri vse, s katerimi se je rad družil.

Od Slavka se poslavljamo v imenu mestnega in bežigradskega občinskega odbora Zveze združenj borcev za vrednote NOB, v katerem je sodeloval in resnično spoštoval njene vrednote za osvoboditev Slovenije izpod fašistične okupacije. Ves čas po vojni je deloval v tej svoji organizaciji.

Poslavljamo se tudi v imenu Društva Zeleni pristan Ljubljana, ki že več kot 20 let skrbi za ohranjanje pomena in namena Poti spominov in tovarštva. Slavko ni bil samo ustanovni član našega društva, ampak je bil s Potjo povezan od samega začetka njene graditve. Ob dograditvi je uredil celotno dokumentacijo in tako omogočil, da smo leta 1992 ohranili ta enkratni spomenik našega mesta.

Rodil se je 17. decembra 1924 v ljubljanski delavski družini, v kateri so bili štirje otroci. Osnovno šolo je obiskoval na Grabnu, gimnazijo pa na 1. realni gimnaziji. Zaradi slabega gmotnega položaja družine je izstopil iz petega razreda gimnazije in se zaposlil kot tiskar.

Ob izbruhu druge svetovne vojne in okupaciji se je vključil v krožek Osvobodilne fronte, že julija leta 1942 pa je na povabilo Majde Vrhovnik odšel na delo v ilegalno tiskarno Podmornica. Skoraj ves čas vojne je deloval v različnih ilegalnih tiskarnah – dva tedna pred koncem vojne so ga ujeli nemški okupatorji, a jim je ušel.

Po vojni je dokončal srednjo šolo in se izučil za tiskarskega strojnika,

štiri leta pa je hodil tudi na predavanja na AGRFT.

Po vojni se je najprej zaposlil v Tiskarni Ljudske pravice, a so ga kmalu poklicali na delo v rajonski komite Šiška-Bežigrad, pozneje pa v mestni komite ZKS. Član Komunistične partije Slovenije je bil od julija leta 1943, vendar posebej poudarja, da ni bil nikoli boljševek, ves čas pa je ostal zvest idejam socializma. Bil je tudi rezervni kapetan 1. razreda.

Za svoje delo je dobil več priznanj: red hrabrosti, red zaslug za narod, red bratstva in enotnosti, odličje Osvobodilne fronte, red dela z zlatim vencem, medaljo za vojne zasluge in srebrno Rožančevo priznanje za dolgoletno delo na področju športa.

Zaposlen je bil dolga leta kot novinar, vodja različnih tiskarn v Ljubljani in vodja številnih glasil podjetij. Bil je tudi predsednik sindikatov v občini Šiška in nazadnje sekretar odbora za zgraditev Poti spominov in tovarštva pri Mestni konferenci SZDL.

Že leta 1950 se je Slavko poročil z Makedonko Nadeždo Nastotsko, s katero je imel tri otroke. Zanje je po ločitvi skrbel sam. Z zakonom je poskusil še enkrat, a tudi ta ni uspel. Slavko je v svojih knjigah večkrat omenjal svoje vnukinje in vnuka.

Poleg delovanja v svoji stroki, v politiki, na področju kulture, športa in planinarjenja je bilo zelo dejaven in uspešen tudi v publicistiki. Poleg številnih člankov v dnevnem in strokovnem časopisju ter 30-letnega urejanja Pavlihove pratike je napisal in prevedel 27 knjig, od tega kar 13 v samozaložbi. Napisal je tudi zborni recitacijo in dva scenarija za kratki film. Nekaj knjig je bilo prevedenih v srbohrvaščino in češčino. Vsi smo se zabavali ob njegovih knjigah, v katerih je zbiral šale in anekdote. Tudi v zadnjih dneh življenja je imel željo in voljo, da bi izdal še eno knjigo šal.

Tone Vukelič

Zelo nas je pretresla novica o nenadni smrti Toneta Vukeliča. Rodil se je 14. septembra 1950 na Srednjem Hribu 8 v Osilnici. Bil je najstarejši ob sestri Branki in bratu Đurotu. Osnovno šolo je prva štiri leta obiskoval na Hribu in štiri leta na Gerovu.

Po osnovni šoli je končal srednjo gozdarsko šolo v Delnicah. Izučil za poklic gozdarja. Dokaj mlad se je poročil s Koprivničanko Metodo. V zakonu sta se jima rodila sin Matjaž in hči Alenka. Nadvse rad je imel vnukinje Evo, Nino in Jano. Dejal je: »To so moje dejkelce!« Po končani gozdarski srednji šoli se je zaposlil v podjetju Zavod za gozdove Slovenije, organizacijska enota Kočevje. Tam je bil vse svoje delovno obdobje zaposlen na različnih koncih Kočevske: Koprivniku, Medvedovem gozdu in Podstenah. Mi Poljanci ga poznamo kot našega dobrega poljanskega logarja, živečega na Brezovici. Njegova reka sta bila: »Počasi, vse bomo zrihtali.« in pa: »Jaz živim svoj život.« Bil je skrben in preudaren gozdar.

Tone je bil od leta 2009 član Krajevnega združenja Zveze borcev za vrednote narodnoosvobodilnega boja Poljanska dolina. V letih 2013 in 2014 je bil predsednik KOZB Poljanska dolina. Trudil se je za ohranjanje vrednot NOB in za povečevanja članstva. Rad se je udeleževal naših zborov kakor tudi skupnih slovesnosti in prireditev Zveze borcev Kočevske. Kdaj pa kdaj je nam še kakšno lepo besedo povedal. Zavedal se je dejstva, da izvira iz partizanske hiše, na kar je bil zelo ponosen.

Tone je bil zelo prepričljiv dela-

vec, pomagal je vsakomur, ki je potreboval pomoč, še zlasti v gozdarski stroki. Toneta bomo po tem bolečem slovesu za vedno ohranili

v najlepšem spominu. V imenu krajevnega združenja Zveze borcev za ohranjanje vrednot narodnoosvobodilnega boja Poljanska dolina se mu iskreno zahvaljujemo za vse, kar je storil dobrega. Naj mu bo lahka slovenska zemlja!

Pavel Majerle Kukin
predsednik KO ZB Poljanska Dolina

Jože Kveder

Februarja smo se poslovili od tovariša Jožeta Kvedra. Močno in posebno vidno je bilo njegovo delovanje v Združenja borcev in izgnancev, dolga leta pa tudi v krajevni skupnosti. Jože Kveder se je leta 1941 rodil na Prevojah kot prvi otrok v družini. Zaradi delovanja očeta komunista v skupini za obveščanje partizanov je bila družina močno preganjana. Morali so menjavati bivališča. Ko je njegov oče prenašal pomembno partizansko pošto, je bil izdan in ustreljen. Po nekaj dneh so potem dva malčka, Jožeta in brata Mavricija, ter mamo odpeljali najprej v zbirno taborišče Goričane in zatem v Burghausen v Nemčiji. Vrnili so se šele po koncu vojne. Čeprav je bil še otrok, je Jože potem tudi v domovni skušil težko življenje. Brez očeta je bilo še težje in že zgodaj je moral prevzeti težo očetovega dela.

Papirniško šolo je Jože končal ob delu v Papirnici Količevo, kjer je delal skoraj vso svojo delovno dobo do upokojitve. Kljub izobrazbi je poprijel za vsako delo. Vojaški rok je služil v vojni policiji v Zemunu.

Ves čas aktivnega življenja, še posebno po smrti žene, se je Jože posvečal Združenju borcev in izgnancev ter priznanju pravic. Vedno je poudarjal, da noben izgovor ne more opravičiti izdajstva proti lastnemu narodu. Kar 23 let je bil predsednik

Združenja borcev za vrednote NOB Moravče. Za svoje neutrudno delo je dobil vrsto priznanj.

Za Jožetom ostaja vrzel, ostaja praznina na polju njegovega prizadevanja. Ostajajo pa tudi lepi spomini na čas, ki smo ga preživeli skupaj, na čas, ki ga je namenjal svoji družini in številnim ljudem po vsej Sloveniji in tja do Železne Kaplje, Raba in še dlje. Za vse to in še mnogo več mu izrekamo iskreno zahvalo.

Pepca Žebovec

Sredi februarja smo se številni prijatelji, nekdanji sodelavci in sokrajani na domžalskem pokopališču poslovili od naše tovarišice Pepce Žebovec. Rodila se je v Srednjih Jaršah mami Kati in očetu Ivanu Giovanelliju kot drugi otrok za bratom Ikom (1924), pozneje se jima je pridružil še brat Lovro (1928). Oče Ivan Giovanel-

li je bil med obema vojnama znan kot napreden župan občine Jarše, od novembra leta 1941 pa je bil kot predsednik krajevnega odbora OF in pozneje krajevnega NOO Jarše - Rodica eden najpomembnejših povezovalcev organiziranega upora proti okupatorju ne samo v Jaršah in na Rodici, temveč tudi na širšem območju. Hiša Kofutnikovih je bila do izгона celotne družine 4. oktobra 1944 središče široko organizirane mreže upora. Mama Kati je vodila krajevno organizacijo AFŽ, hči Pepca pa od leta 1943 enega največjih aktivov Zveze slovenske mladine na domžalsko-kamniškem območju, ki je povezoval 132 mladih deklet in fantov od Podrečja, Vira, Količevega, Rodice in Jarš do Preserij. Večinoma so bila to dekleta, ki so požrtvovalno zbirala hrano in oblačila ter obutev za partizane, prenašala pošto in ilegalni tisk, ponoči pa nešteto varovala ilegalce in partizane na skrivnih poteh, pa tudi ranjenec, ki so se zdravili v nekaterih hišah

v Jaršah in na Rodici. Jeseni leta 1943 so Nemci mobilizirali brata Ika, a je ta že decembra istega leta dezertiral iz nemške vojske na Češkem (Nikelzburg), se z mitraljezom prebil domov ter potem odšel v partizane. Februarja leta 1944 je bil v bitki na Koroškem hudo ranjen, Nemci so ga ujeli in potem kot dezerterja odpeljali v zloglasno taborišče Mauthausen. Tam ga je pri nečloveškem delu v kamnolomu sredi poletja leta 1944 ustrelil nemški oficir.

Kmalu zatem je sledilo še maščevanje vseh družini Giovanelli. Gestapovci in raztrganci iz Kamnika so 4. oktobra 1944 pridrveli na njihov dom in jih med jokom zbrane množice vaščanov naložili na tovrnjak. Odgnali so jih v zapor na gradu Goričane. V družinski spomin in spomin zbranih vaščanov se je globoko zarezal tragični dogodek med izgonom družine Giovanelli, ko je raztrganec Zamljen z brzostrelko prešetel sosedovega mlinarja Martina Osolnika samo zaradi vprašanja, kaj so huđega storili Kofutnikovi, da jih zdaj ženejo v zapor.

Sedem mesecev je Pepca skupaj z družino preživela v zaporu Goričane v nenehnem strahu, da jih bodo odgnali v koncentracijsko taborišče v Nemčiji ali na Poljskem, dokler se niso 5. maja 1945 končno vrnili na izropano domačijo.

Pepca se je po rojstvu sina Jožeta (1948) in hčere Helene (1949) z možem Jožetom Žebovcem leta 1949 preselila na Vir, kjer se je rodila še hči Olga (1951). Potem ko so otroci malo odrastli, se je Pepca leta 1963 zaposlila v Tosami na Viru in tam delala vse do upokojitve. Več kot 15 let je vodila delo krajevne organizacije ZB na Viru in dolga desetletja sodelovala v izvršnem odboru občinskega združenja ZB v Domžalah.

Franci Gerbec

VABILA

Spomin na osvoboditev zapornikov

Združenje borcev za vrednote NOB Radovljica pripravlja spominsko slovesnost v spomin na osvoboditev zapornikov iz begunjskih zaporov. Slovesnost bo **v soboto, 4. maja 2019, ob 16. uri** pred spomenikom padlih talcev v graščinskem vrtu v Begunjah.

ZB za vrednote NOB Radovljica

Vabilo v Osilnico

Združenje borcev za vrednote NOB Kočevje, OOZB Osilnica in občina Osilnica vabijo na spominsko slovesnost **v soboto, 18. maja 2019, ob 11. uri** na trgu v Osilnici. Spominska slovesnost je posvečena prvemu partizanskemu napadu na italijansko postojanko v Osilnici in obletnici italijanske ofenzive. Ob kulturnem programu bo slavnostni govornik Predrag Bakovič, poslanec v DZRS.

Jože Oberstar, predsednik

Srečanje potomcev Maistrovih borcev

Društvo general Maister Veržej v sodelovanju z Zvezo društev general Maister vabi na prvo srečanje članov društev general Maister in potomcev Maistrovih borcev. Srečanje bo **11. maja 2019 z začetkom ob 9.30** pri kulturnem domu v Veržeju. Prvo vseslovensko srečanje vseh

društev in potomcev borcev, tudi vnukov, generala Maistra je priložnost za izmenjavo izkušenj in primerov dobrih praks iz delovanja društev ter ohranjanja domoljubnega in zgodovinskega pomena.

Bodimo hvaležni dediči Maistrove zapuščine in to s ponosom pokažimo tako, da se udeležimo tega domoljubnega srečanja.

Zaradi lažje organizacije prosimo vse potomce Maistrovih borcev, da svojo udeležbo prijavijo lokalnim društvom general Maister ali organizatorju, to je Društvo general Maister Veržej, Franja Kozarja 26, 9241 Veržej, e-pošta: dgm.verzej@gmail.com, tel. št.: 041 412 745 ali 041 274 961.

Društvo general Maister, Veržej

Tragedija v Ozrenju

Letos bo minilo 75 let od tragedije v Ozrenju na Primorskem. Ob jubileju bo krajevna skupnost Renče v spodnji Vipavski dolini pripravila spominsko slovesnost, ki bo **v nedeljo, 19. maja 2019, ob 11. uri v Ozrenju**. Tragedija v Ozrenju se je zgodila 20. maja 1944.

Ozrenj je bil med prvo svetovno vojno popolnoma porušen, saj leži prav na frontni črti, ki je potekala po 7. soški bitki med Velikim vrhom in Fajtovim hribom. Velikega vrha niso Italijani nikdar osvojili in leta 1945 so mladinci s kamnitim na-

pisom TITO pokazali svetu svojo narodno pripadnost in željo po priložnosti Primorske Jugoslaviji. Zato ga ohranjamo predvsem kot spomin na delovanje prebivalstva pred in med mirovno konferenco v Parizu (1946/47), na kateri so sprejemali odločitve o novih mejah v Evropi.

Organizatorji

Dan mladosti 2019

Kulturno društvo Tito organizira praznovanje dneva mladosti, **ki bo 25. maja 2019 z začetkom ob 18.30 na Lonki v Izoli**. Nastopili bodo Campo Krizi z revolucionarnimi pesmimi, MOPZ Izola in AKUD Kolo iz Kopra, ki bo plesalo in pelo udarna kola.

Jadran Poje

Premiera dokumentarnega filma

MPN STUDIO IN PERFO PRODUCTION

Vas vabita na premiero prekmurskega dokumentarnega filma

STRIC GEZA IDE V ZATURCE, ki bo **v ponedeljek, 29. aprila 2019, ob 20.30**

v Kinodvoru v Ljubljani.

Spominska prireditev na Jančah

V spomin na boje II. grupe odredov bo na Jančah spominska prireditev **soboto, 1. Junija, ob 11. uri**.

Avtobus iz Ljubljane bo izpred Hale Tivoli odpeljal ob 9. uri.

Prijave sprejemamo na telefon: 01/432-52-41 – Tatjana Japel.

Vabljeni!

MO ZZZB Ljubljana

Osvoboditev Ljubljane

8. maja 2019 ob 11. uri bo pri spomeniku padlih na Orlah za osvoboditev Ljubljane osrednja slovesnost. Avtobus iz Ljubljane bo izpred Hale Tivoli odpeljal ob 9.30. Za udeležence, ki težko hodijo, bo od avtobusa do prizorišča vozil kombi.

Prijave sprejemamo do petka, 3. Maja, na telefonsko številko: 01/432-52-41 – Tatjana Japel.

Vabljeni!

MO ZZZB Ljubljana

Smrečje pri Turjaku

4. maja 2019 ob 11. uri bo na Smrečju pri Turjaku spominska slovesnost v spomin na umorjeno vodstvo OF Ljubljane.

Avtobus iz Ljubljane bo izpred Hale Tivoli odpeljal ob 9.30.

Prijave sprejemamo na telefon: 01/432-52-41 – Tatjana Japel.

Vabljeni!

MO ZZZB Ljubljana

Pohod Novo mesto v žici

9. tradicionalni pohod Novo mesto v žici bo potekal ob državnem prazniku dan upora proti okupatorju

27. aprila 2019. Pohodniki se bodo ob 8. uri na pot podali s treh lokacij v Novem mestu: Drska (bunker), Ločna (veterina) in Kandijska cesta (spomenik NOB pri tovarni TPV).

Pohod se bo končal ob 11. uri s krajšim kulturnim programom na Pumpnici (Knjižnica pod krošnjami). Spominsko-rekreativna pot Novo mesto v žici je namenjena spominu na čas okupacije med drugo svetovno vojno in v spomin na osvobodilni boj in padle žrtve. Tokratni pohod bo deloma potekal po trasi takratne bodeče žice, mimo številnih spomenikov, bunkerjev in drugih turističnih znamenitosti Novega mesta.

KO ZB NOB Drska

(ZB NOB Novo mesto)

SVOBODNA BESEDA je glasilo ZZZB za vrednote NOB Slovenije za domoljubna, socialna, gospodarska, politična, zgodovinska in kulturna vprašanja doma in po svetu. Izhaja vsak zadnji petek v mesecu.

Izdajatelj: ZZZB za vrednote NOB Slovenije Zanj: Tit Turnšek, predsednik
Uredniški odbor: dr. Maca Jogan, Božo Kovač, Mitja Meršol, Franc Štibernik
Odgovorni urednik: Janez Alič
telefon: 041 686 322
elektronski naslov: svobodna.beseda@gmail.com
Jezikovni pregled: Mirjam Furlan Lapanja

Naslov uredništva in naročnin: ZZZB za vrednote NOB Slovenija, Einspielerjeva ulica 6, 1000 Ljubljana
telefon: (01) 434-44-45; **fax:** (01) 434-41-17
romana.jemec@zzb-nob.si

MESTNA OBČINA VELENJE

Vabljeni v Velenje!

JOSIP BROZ TITO 1892 - 1980

www.velenje-tourism.si

VELENJE 1959 2019 60 let

DOGODKI

Nagrada partizanskemu komandantu

Ljubljanski mestni svetniki so potrdili predloge za častna meščana ter prejemnike občinskih nagrad in plaket. Najvišje priznanje bosta prejela gledališka in filmska igralka Ivanka Mežan in partizanski komandant Franc Sever - Franta.

Priznanje za častnega meščana Ljubljane bosta Mežanova in Sever prejela na slavnostni seji 9. maja. Plaketo glavnega mesta Ljubljana bodo podelili tudi Društvu general Maister Ljubljana.

Franc Sever - Franta je kot osemnajstletnik vstopil v partizane, leta 1945 pa je vodil enega največjih spopadov z nemško vojsko v času NOB v Sloveniji, in sicer preboj iz nemškega obroča na Menini planini. Za podelitev naziva je glasovalo 32 mestnih svetnikov Liste Zorana Jančkovića, Levice, SD, liste Socialno-liberalni, Liste kolesarjev in pešcev, medtem ko je bilo proti devet svetnikov SDS in svetnica NSi Mojca Sojar. Kot je poudaril vodja svetniškega kluba SD Marko Koprivc, je bil Franta »eden od pomembnejših ljudi v partizanski bitki, protifašist in velik človek«. Naziv si po njegovi oceni zasluži tudi zato, ker Ljubljana spodbuja zgodovino protifašizma. Franta je bil tudi uspešen direktor ljubljanskega letališča, ki se je pod njegovim vodstvom razvilo v mednarodno letališče. S tem je tudi gospodarstvo Ljubljane in Slovenije dobilo pomembno okno v svet. Leto dni je bil tudi direktor Adrie Airways, nato pa se je upokojil. Za svoje delo je prejel več državnih odlikovanj.

J. A., foto: arhiv Svobodne besede

Podcenjujoči odnos do osamosvojitvene vojne

Hrastnik je 6. aprila gostil tradicionalno letno zasedanje glavnega zbora Zveze veteranov vojne za Slovenijo. Predsednik Ladislav Lipič je v razpravi izzval delegate z razmišljanjem, kako delovati v prihodnje ter kako ohraniti status in pravice vojnih veteranov.

Na razpravi je bilo poudarjeno, da je potreben resen razmislek o vlogi civilnodružbenih organizacij ter o možnostih in vzvodih demokratičnega pritiska na tiste politične odločitve, ki vplivajo na status in pravice vojnih veteranov.

V Zvezi veteranov vojne za Slovenijo opozarjajo, da pri delovanju veteranskih organizacij ne gre samo za zagotavljanje zdravstvenih ali pokojninskih pravic, ampak tudi za vrednote, ki so veterane krasile leta 1991 in na katere so ponosni, širša družba pa jih je hote ali nehote pozabila.

Med gosti zasedanja je bil minister za obrambo Karl Erjavec, ki je v nagovoru poudaril pomen in vlogo zveze veteranov, posebno pri spodbujanju domoljubja pri mlajših generacijah, ki so bile rojene po osamosvojitveni vojni in premalo vedo o tem obdobju. »Brez slovenske teritorialne obrambe in takratne milice ne bi bilo samostojne in suverene države,« je prepričan Erjavec.

Dodal je, da ga žalostijo podcenjujoč odnos posameznikov do osamosvojitvene vojne in tudi trditve, da je v Sloveniji vse slabo. To kljub kakšni nezadovoljivi oceni velja tudi za obrambni sistem, saj vojska po njegovem mnenju izvaja vse zakonsko predpisane naloge na obrambnem področju in v sistemu zaščite in reševanja. »Vložek v nacionalno varnost je potreben predvsem zaradi nas samih in ne zaradi zahtev drugih,« je še dejal Erjavec in veteranom sporočil, da so delitve med njimi nepotrebne in politično ideološko motivirane, a s tem ne koristijo nikomur.

Zveza veteranov je nevladna organizacija, ki šteje 24.748 aktivnih članov. Samo v letu 2018 se je povečala za 254 novih članov. Med dejavnosti, ki so bile izvedene v letu 2018, v prvi vrsti štejejo organizacijo ali soorganizacijo zaznamovanja državnih praznikov in drugih prireditve, ki jih je bilo kar 78. Najpomembnejši dogodek lani je bil spomin na 50. obletnico ustanovitve Teritorialne obrambe in na njeno vlogo v procesu osamosvajanja.

S. B.

Ohranjanje identitete je temeljna pravica

Na osrednji slovesnosti ob dnevu Romov v Murski Soboti 6. aprila je predsednik vlade Marjan Šarec poudaril, da se morajo vsi narodi vedno truditi za sobivanje in spoštovanje, predvsem pa mora vsak narod ohranjati svojo identiteto, kar je temeljna pravica.

»To je tudi spoštovanje človekovih pravic, kajti pravica enega se konča tam, kjer se konča pravica drugega. In dokler bomo drugim vsiljevali svoje, ne bomo dobili rezultata, ko pa se bomo postavili v kožo drugega, kako on čuti, kako misli in kako si želi živeti, potem bomo kar naenkrat srečnejši vsi, ne da bi sploh vedeli, kdaj. In to se mi zdi temeljni poudarek današnjega dne in vseh naslednjih – spoštovanje in predvsem razmišljanje z glavo drugega. Marsikaj nam bo bolj jasno,« je povedal Marjan Šarec.

Dodal je, da vsak narod zasluži pravico živeti tako, kot si želi, da si zasluži pravico ustvarjati in delati, ne da bi mu pri tem kdor koli nasprotoval. Tudi Slovenci smo bili v zgodovini velikokrat preganjeni in kot narod številnim nismo bili všeč, tudi za nas je veljalo, da je naš jezik dober za kmete, da si ne zaslužimo knjig in da na vse to Slovenci včasih pozabljamo.

»Romska skupnost v Sloveniji je tradicionalna skupnost in nihče, tudi v tej vladi, si ne dela

utvar, da Romi niste narod. Ste narod in ste narod s ponosno zgodovino in si zaslužite tudi takšno obravnavo. Strinjam se, da še ni vse urejeno, vedno se moramo truditi predvsem za sobivanje, za spoštovanje drug drugega in za to, da poskušamo poslušati drug drugega,« je nadaljeval Šarec.

To po njegovih besedah velja za vse narode, od vsakega posameznika pa je odvisno, kako bo gradil skupno prihodnost. Predsodki, neznanje, nevedenje in nespoštovanje so ključni za začetek sporov in trenj in da trenja preidejo v še kaj večjega, je dejal. »Mislili smo, da smo družba, ki je odporna proti temu, in da smo to že zdavnaj prerasli, ampak vidimo, da ni tako, da se je za to treba truditi vsak dan znova,« je še poudaril Šarec.

Predsednik Zveze Romov Slovenije Jožek Horvat Muc je v nagovoru spomnil, da se Romi tudi danes bojijo za iste cilje, kot so se ob ustanovitvi njihove organizacije v Sloveniji pred 20 leti, to je za izboljšanje položaja skupnosti. Mednarodni dan Romov od leta 1990 zaznamujemo 8. aprila.

S. B.

Izpolnili vse programske obveze in vsebine

Na seji občinskega odbora ZB za ohranjanje vrednot NOB Preddvor, pripravili so jo 8. marca, so pregledali delo v prejšnjem obdobju. Kot so ugotovili, so izpolnili vse programske obveze in vsebine iz letnega programa. Z vso spoštljivostjo in dostojanstvom so izvedli spominsko slovesnost pri osrednjem spomeniku v Kokri (spomin na tragični požig vasi v letu 1942), obiskovali so spominska obeležja, kjer so bili ustreljeni talci, ubiti aktivisti in borci odporniškega gibanja, pripravili so zimski in letni pohod h partizanski bolnišnici Košuta nad Bašljem.

Za velik podvig štejejo, da so z razumevanjem in pomočjo občine vendarle pridobili prostore za delovanje ter hrambo arhiva in dokumentacije. Člani odbora so si tako kot vsako leto tudi lani ogledali spominska obeležja OF lokalnega pomena, da so lahko v primeru poškodovanih ali dotrajanih spomenikov pripravili program sanacije.

Seje občinskega odbora se je tokrat udeležil tudi novi župan občine Preddvor, 30-letni Rok Roblek, prav tako pa Božo Janež, predsednik OZZB za ohranjanje vrednot NOB Kranj. Posebna zahvala je šla ob tej priložnosti mešanemu pevskemu zboru Kokriški odred, ki zavzeto ohranja slovensko narodno in partizansko domoljubno pesem, ter učencem Osnovne šole Matije Valjavca in vsestransko prizadevni učiteljici Petri za uspešno pripravo spominske slovesnosti pri spomeniku padlim partizanom na občinskem pokopališču.

Besedilo: France Ekar

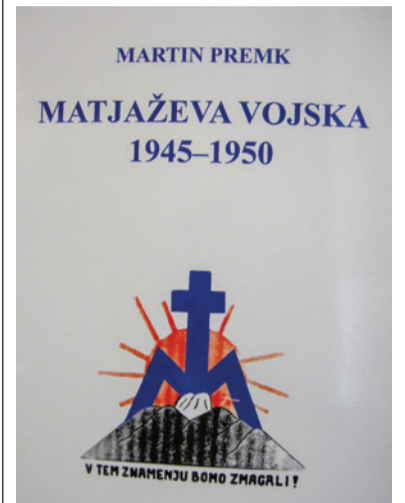
SVOBODNA
B E S E D A
www.svobodnabeseda.si

KNJIGA

Matjaževa vojska 1945–1950

Avtor:
dr. Martin Premk,
drugi natis

Knjiga Matjaževa vojska 1945–1950 je zgodovinsko delo, ki govori o obo-roženih skupinah v Sloveniji takoj po drugi svetovni vojni. Ta čas je najbolj zaznamovala Matjaževa vojska, uradno imenovana Slovenska armija Kraljeve jugoslovanske vojske, ki je delovala iz oporišč v Avstriji in Italiji.

Matjaževa vojska je začela delovati, ko je bil konec leta 1945 pri Nacionalnem komiteju Kraljevine Jugoslavije v Salzburgu ustanovljen Glavni obveščevalni center, ki ga je vodil četniški poveljnik Andrej Glušič. Deloval je z dovoljenjem in podporo anglo-ameriških oblasti. Naloge centra so bile vzpostavitev mreže kurirjev in vohunov, združevanje nasprotnikov nove oblasti in vodenje obo-roženih skupin za boj proti novi oblasti v Sloveniji.

Matjaževa vojska in obveščevalni centri so prenehali delovati, ko se je Jugoslavija leta 1948 po sporu s Sovjetsko zvezo začela zblíževati z zahodom. Takrat so Združene države Amerike in Velika Britanija prenehale podpirati vse četniške, ustaške in druge skupine, ki so se še borile proti Jugoslaviji. Takrat so bili ukinjeni tudi obveščevalni centri Matjaževe vojske.

Cena: 18 EUR
Stroški poštnine: 2,75 EUR

Naročila sprejemamo: po e-pošti
romana.jemec@zzb-nob.si
ali na tel.št. 01-434-44-45.

Celjski »Stari pisnik«

Spominski prostor žrtev nacističnega nasilja

mnzc

muzej novejšezgodovine | celje
Prešernova ulica 17, 3000 Celje
T: +386 3 428 64 10; S: www.muzej-nz-ce.si

PREJELI SMO

Rasizem
sredi Ljubljane

Očitno gonja proti beguncem, drugače mislečim in versko opredeljenim, proti ljudem druge barve kože ter nasploh drugačnim rojeva plodove, in to nezaželene. Brez sprenevedanja lahko temu rečemo nacifašizem.

V Dnevniku 9. aprila letos je spoštovana Tanja Lesničar Pučko pod naslovom »Tu nekaj grozno smrdi. Po rasizmu« objavila šokantno zgodbo o rasističnem izpadu v Ljubljani, ko je natakarka ob asistenci varnostnika ter na pobudo dveh fantov, ki ju je motila barva kože obiskovalca, ponižala francoskega gosta, rekoč, da smrdi in da mora zapustiti lokal, kar je ta s prijateljem tudi storil. Vsekakor »zanimiva« izmenjava izkušnji med dijaki poljanske gimnazije in njihovimi vrstniki iz Francije. Verjamem, da si jo bodo akterji za vedno zapomnili.

Prav je, da se ponovi ime lastnika lokala, to je **Gast ent, d. o. o., oziroma podjetja in direktorja Aleša Prestorja**. Prav pa bi tudi bilo, da ne glede na vse silne predpise, ki štiti človekove pravice, od ustave in njenih varuhov navzdol, odreagira sistem oz. država.

Če pa se resnično nihče ni odzval na navedeni dogodek, dajem sam javno prijavo proti akterjem dogodka in pričakujem, da se bodo tako preiskovalni kot pravosodni organi odzvali tako, da s sankcijami povemo, da sta taka nacifašizem in rasizem v Sloveniji nesprejemljiva. Jasno in pravočasno! Le najдите ustrezne predpis in voljo za rešitev, ustava je namreč jasna.

Hkrati pa lepo prosim, da ne opletamo preveč z etiko in moralo v takšnih primerih in ob dogodkih, ko to vsekakor ni umestno. Vsekakor pričakujem, da se bo ustrezna novica o ukrepih pristojnega organa kmalu pojavila v istem časopisu. Če pa ne, bom začel resno razmišljati, da ne smrdi le v lokalu oziroma klubu Shooters pod ljubljansko Metalko, temveč tudi v državi, ki takšne dogodke dopušča.

Miloš Šonc, Grosuplje

Odprto pismo prijatelju
Milanu Zveru
(ob zapisnem v Delu 2. aprila 2019)

Iz časov na ministrstvu za obrambo imam več lepih spominov na prijatelje, med njimi je posebno lep spomin nate. Tvoj dom je bil pod Ptujem, moj nad Ormožem, oba sva postala komunisti po prepričanju, spoštovala našo zgodovino, novo slovensko vojsko in se zato pogosto in rada pogovarjala. Tedaj si pisal študijo o našem prvem revolucionarju in komunarju Železnikarju. Upam, da je izšla.

Zato toliko bolj ne razumem, kar danes piše v Delu. Kot evropski poslanec si šteješ za posebno zaslužno to, da si si prizadeval, da bi v Evropskem parlamentu postavili spominsko ploščo na Slovenskem pobitih kvizlingov leta 1945. Ali je to lahko res? Saj je nekaj takega tudi v nasprotju s politiko tvoje stranke, ko razglašajo, da je za spravo, pri čemer spoštuje vse žrtve druge svetovne vojne na Slovenskem. Ali si je zaradi Tvojih besed mogoče razlagati, da stranka to o vseh žrtvah razglašajo samo za domače potrebe, v Bruslju pa nastopa kot naslednica kvizlingov, ki

so služili Nemcem? Ne razumem pa še nečesa: kako si lahko ti kot prepričan komunist v današnjih časih zavrgel spomin na vse druge slovenske žrtve v drugi svetovni vojni in sploh na žrtve slovenskega naroda za svoj obstoj. To še zdaleč niso bili samo komunisti, kar danes velja za nekaj slabega, in to najbolj razglašate prav nekdanji komunisti, tudi taki, ki so tedaj veljali za posebno vnete. Moja mama je bila iz rodbine Meškov, ki so vedno imeli kakega duhovnika, tudi sama je bila članica Marijine družbe, pa se je kot zavedna Slovenka leta 1941 takoj pridružila narodnoosvobodilnemu boju. Štajerce je okupacija še posebno prizadela. Naše ljudi so Nemci pregledovali po rasnih merilih kot živino, požigali slovenske knjige, prepovedali naš jezik, ljudi zapirali in izganjali samo zato, ker so bili Slovenci.

Ali ti tvoji domači niso o tem nič povedali?

Ali si hote pozabil, kar si kdaj prebral o slovenskem boju za obstanek pod Nemci vse od leta 745? Za znamenje totalitarizma razglašajo rdečo zvezdo, ne vidiš pa križa, v imenu katerega so tu stoletja ljudi sežigali in na vse mogoče načine mučili. Križa, ki je dovoljeval eno samo razmišljanje, tisto, ki je bilo ukazano iz Rima.

Dragi Milan, ne vem, kako lahko vse to počneš, niti ne morem verjeti, da bi se lahko v sebi tako zelo spremenil. Ne kliči nad nas črnega srednjega veka druge svetovne vojne. Velika večina Slovencev se leta 1945 še niti ni rodila. Iz daljnega Bruslja ne preštevaj kosti mrtvih, pač pa skušaj videti žive ljudi, ki živijo danes. Življenje in težave nas, ki živimo tukaj. Poglej, kako nam iz Italije, Avstrije in Madžarske vedno bolj segajo po našem ozemlju. Tam daleč v Bruslju deluj za Slovenijo, saj smo te tja Slovenci poslali zaradi svojih ciljev in ne Nemčija. Če pa res zaradi luči vele mesta in svoje poslanske plače ne moreš več videti do naših krajev in naših ljudi ali pa ti kdo te čudne zadeve naroča, potem se ob kakem tihem trenutku vprašaj, ali je to prav.

Janez Švajncar
2. aprila 2019

Vzroki in posledice

Pred kratkim mi je pisanje o dogodkih, povezanih z drugo svetovno vojno, znova obudilo najbolj boleči spomin in sprožilo potrebo, da ga izlijem na papir.

Moja teta in njena hčerkica sta bili v taborišču Jasenovac zverinsko umorjeni. Poznavanje dogajanj v Jasenovcu lahko pripomore, da se grozote druge svetovne vojne ne bodo več ponovile.

Del Hrvatov je pred in med drugo svetovno vojno verjel v zmago Hitlerja in se zato odločil ustanoviti neodvisno državo Hrvaško (NDH). Moj stric se je pred vojno poročil s Hrvatico. V Karlovcu je bil preizkusni vojaški pilot. Z nekaterimi somišljeniki so z letali odleteli iz letalskega oporišča NDH na osvobojeno ozemlje. Stričeva žena z dojenčkom se je tik pred tem zatekla v ilegalno življenje pri raznih družinah na Hrvaškem. Tajna služba NDH jo je žal izsledila in zaprla v Jasenovac. V teh zaporih so mučili in pobijali vse (tudi hrvaške) pripadnike in simpatizerje narodnoosvobodilnega boja. Po vojni je stric v Jasenovcu našel fotografijo

svoje razmrcvarjene žene z odrezano glavo in njune hčerke v njenem razparanem trebuhu – okoli nje pa nekaj njenih morilcev v zmagoslavni drži. Stric je imel strašne travme. Med vojno sem imel dovolj poguma, da sem se kot deček vključil v odporiško organizacijo gibanja NOB. Nikoli pa nisem zbral dovolj poguma, da bi s stricem odšel v Jasenovac in si tam ogledal že opisano grozno fotografijo.

V več naših javnih občilih sem slišal in prebral o obžalovanju potomcev po vojni pobitih ustašev v Pliberku, ker so Avstriji prepovedali letošnje komemoracije ob obletnici teh dogodkov. Obsodbam te prepovedi so se pridružili tudi nekateri hrvaški politiki in držav-

niki. Videli smo tudi posnetke dogodkov na lanskoletni slovesnosti. Izjave govorcev, vzkliki in ustaški pozdravi udeležencev so razumljiv vzrok za letošnji prepoved. Podobno je obžalovanju, da se je vojna končala s propadom in skoraj popolnim uničenjem nacizma.

V Avstriji sta zakonsko prepovedana izražanje odobravanje medvojne nacistične ideologije in njena podpora. Hrvaška vlada do zdaj ni čutila potrebe po podobnem zakonu. Lanskoletna dogajanja pa bi lahko bila spodbuda za razmislek, da je morda nujno, da s podobno zakonodajo tudi Hrvaška sledi Nemčiji in sodobnim načelom EU, ki si želi zagotoviti mir.

Gubec (ilegalno medvojno ime)

Evropska unija kot višja
oblika solidarnosti

V 1. številki novega glasila ZZB za vrednote NOB Slovenije, Svobodna beseda (januar 2019), lahko v uvodniku tovariša Turnška preberemo, da »milijoni ljudi ne prepoznajo več EU kot višje oblike solidarnosti med narodi, temveč jo dojemajo kot enega glavnih povzročiteljev vsesplošnega obubožanja, rastoče družbene izključenosti, zmanjševanja pravic«.

Iz tona uvodnika tovariša Turnška mi deluje, kot da je tovrstno pozicijo tovariš predstavil kot nelegitimno in obrobno. Zato tudi pišem v naše glasilo, saj menim, da je to mnogo boljši opis Evropske unije (EU) kot številni, ki smo jih bili morda deležni z govorniškega odra katerih od večjih proslav ZB NOB.

EU ni naša širša domovina, EU ni oblika solidarnosti. EU je orodje multinacionalne države. So se mar naši dedje bojevali, da bo naš narod hlapec Nemcem in Američanom? Jaz si upam trditi, da ne. EU je nas Slovence stala samostojnosti in neodvisnosti. Tisočletje nas je težil tuji (nemški) jarem, pa smo kljub temu leta 2004 stopili v to navezo s hudičem – no, ni bilo prvič!

EU nam je vsilila nesmiselno regulacijo, od tega, da so nas prisilili v uničenje proizvodnje sladkorja, do tega, da naši trgovci ne smejo prodajati jabolk, ki ne dosega estetskih standardov. EU do članic, posebno takih, kot je Slovenija, ni

prav nič solidarna. Za sredstva, ki bi nam morala pripadati, se moramo prijavljati na razpise, kot da smo društvo in ne samostojna država! Odkar smo stopili v to navezo, naš življenjski standard stagnira, narod pa je materialno in moralno obubožan. In ta naš narod, za obstoj katerega so naši dedje darovali življenje, ta zveza vidi kot popolnoma nepomemben.

EU ni Evropa. EU ni niti približno oblika solidarnosti med narodi. EU je eden glavnih povzročiteljev za vsesplošno obubožanje, zmanjševanje pravic posameznika in razcvet fašizma 21. stoletja.

Žiga Novak,
Ljubljana Moste – Polje

Retorika desnice

22. marca je v Strunjanu potekala tradicionalna žalna slovesnost v spomin na poboj skupine otrok, ki so se daljnega leta 1921 igrali ob progi. Od teh sta dva umrla, trije pa so za vse življenje ostali invalidi. Nanje je namreč iz vagona vlaka na ozkotirni progi Parenzana, ki je vozil proti Trstu, brezobzirno streljala skupina italijanskih fašistov. Med govorniki je na letošnji slovesnosti v italijanskem jeziku nastopil tudi domačin Kristijan Knez.

Pozornemu poslušalcu ni moglo uiti več podrobnosti, ki jih je izgovoril oziroma prebral. Pričakovati je bilo, da bo z občutkom sožalja in obsodbe ožigosal to nesramno in brezobzirno dejanje. Na žalost pa je fašistični zločin poskušal minimizirati, opravičevati in ga enačiti z uporom zatiranih Slovencev proti fašistom. Glede na ime in priimek je po rodu Slovenec, a se je izobrazil v Italiji in pozabil svoje prednike. To seveda ne bi bilo nič narobe, če ne bi v Italiji pridobljenih prepričanj razlagal za edino veljavna. Zagovor fašizma s kritiko zatiranih, ki so končali v državi s socialistično ureditvijo, češ da niso nič boljši od fašistov, je kratko in malo laž, ki ne pritiče nobenemu, še najmanj pa zgodovinarju, kar Knez je. Vse kaže na to, da pozna le zgodovino, kot jo razlaga italijanska desnica, sam pa se ni poglobil v 30- in večletno najhujše možno zatiranje Slovencev na Tržaškem, v Benečiji in Istri. V tem dvajsetletnem obdobju, ko ni bilo vojne, se je namreč na tem območju izvajal najhujši teror Italijanov nad Slovenci. Koliko ljudi je bilo ustreljenih, koliko zaprtih, koliko izgnanih v ujetništvo, koliko jih je moralo zapustiti rodni kraj, da bi si rešili vsaj golo življenje, samo zato, ker niso hoteli postati fašisti in/ali Italijani!

Žalostno je, da se v današnjem času, ko smo bili prepričani, da bomo s pripadniki italijanske manjšine pri nas in z Italijani na drugi strani meje vseeno lahko živeli v sožitju in prijateljstvu (saj živimo v isti skupnosti, EU). V toliko letih po vojni smo že pozabili na vsa grozodejstva iz tako daljnih obdobij in smo bili prepričani, da bomo lahko skupno gradili lepšo prihodnost za svoje zanamce, v resnici pa se še vedno najdejo ljudje, ki obnavljajo in odpirajo stare rane, in kar je najhujše, uporabljajo retoriko skrajnih desničarjev, kar nikakor ni v čast nobenemu zgodovinarju, še posebno če pri tem namenoma ignorira dejstva in sklepe, kot jih je že zdavnaj ugotovila mešana komisija italijanskih in slovenskih zgodovinarjev.

Zlatan Čok in Lucijan Pelicon

Pobuda veteranov

Delegati in drugi udeleženci glavnega zbora Zveze veteranov vojne za Slovenijo v Hrastniku smo ob koncu zasedanja sprejeli posebno izjavo za javnost, v kateri vnovič javno opozarjamo na vse pogostejše pojave fašizma, neonacizma, rasne nestrpnosti, sovražnega govora in ksenofobije. Naša zaskrbljenost ob tem je toliko večja zaradi dejstva, da novodobni neofašizem danes sploh ni samo težava sosednje Italije, ampak celotne Evrope. Zveza veteranov vojne za Slovenijo kot nevladna veteranska in domoljubna organizacija civilne družbe, ki šteje več kot 24 000 članov, vse te pojave odločno obsoja, saj se zavzemamo za strpnost, resnično ljubeznost, sožitje in sodelovanje med narodi in državami ter za demokratični dialog o vseh odprtih vprašanih in problemih sodobne družbe v zaostrenih mednarodnih razmerah. Pri tem pa posebej zahtevamo dosledno spoštovanje temeljnih človekovih pravic in svoboščin, ki morajo veljati v sleherni demokratični državi in družbi. Zaskrbljeni smo tudi zaradi vse pogostejših primerov grobega potvarjanja zgodovine in zanikanja protifašističnih temeljev, na katerih je zgrajena sodobna Evropa.

Zato je glavni zbor Zveze veteranov vojne za Slovenijo v Hrastniku sprejel naslednjo izjavo za javnost:

»Veterani vojne za Slovenijo, združeni v Zvezi veteranov vojne za Slovenijo, najostreje obsojamo fašistoidne izjave najvišjih politikov sosednje Italije in predsednika Evropskega parlamenta. Tistega parlamenta, v katerem sedijo tudi naši evropski poslanci in se velikokrat ne odzovejo na vse pogostejše primere novodobnega fašizma in odkritega zanikanja protifašizma. Veterani vojne za Slovenijo podpiramo stališča našega državnega vodstva, da to ni bilo prvič, da smo z italijanske državne ravni slišali zgodovinske ocene in politična stališča, ki med Slovenci vzbujajo ogorčenje in zaskrbljenost. Zato toliko bolj zaskrbljeni opozarjamo, da se tudi po naši oceni na slabše spreminja evropski kontekst sožitja in enotnosti, v katerem postajajo take ocene in stališča še posebno skrb vzbujajoči in v zaostrenih mednarodnih razmerah, kakršnim smo priče, zelo nevarni. Zato se odločno pridružujemo protifašističnim silam, saj rasistična in ksenofobna gibanja, ki so v neverjetnem vzponu, ne pomenijo nič dobrega in v končni fazi ogrožajo celo parlamentarno demokracijo.

Veterani vojne za Slovenijo obžalujemo nedolžne žrtve vseh vojn, hkrati pa zelo jasno in odločno zavračamo ponarejanje zgodovinskih dejstev. Ob tem pa nekoliko razočarani ne razumemo neodločnega odziva nekaterih naših političnih strank, njihovih voditeljev in dela slovenskih evropskih poslancev na pojave odkritega prevrednotenja zgodovine, ki služi tudi novemu razraščanju nacifašizma. Pričakujemo, da bo takšne in podobne neodločnosti vse manj in da bo evropski duh svobode in demokracije preveval vse ustanove EU in s tem tudi države članice. Za kaj takega pa potrebujemo odločnost in pokončno držo vseh, ki smo jim zaupali vodenje nacionalnih držav in evropskih ustanov. Fašizem in nacizem v Evropi sta dejstva, oba pa sta imela za cilj uničenje slo-

venskega naroda. In ravno zaradi tega veterani vojne za Slovenijo, ki smo pred 28 leti stopili v bran mladi demokratični državi Sloveniji in skupaj s takratno milico in drugimi strukturami obranili njeno neodvisnost, opozarjamo, da se je treba vsemu temu odločno upreti in storiti vse, da se preneha potvarjanje zgodovine in da se konča zgodovinski revizionizem. Veterani vojne za Slovenijo namreč ne moremo mimo obsodbe enostranske, neobjektivne in tudi selektivne interpretacije zgodovinskih dejstev. Vsi ti pojavi v Evropi v 21. stoletju v naši neposredni soseščini, na naših mejah na zahodu, vzhodu in jugu, so povsem nesprejemljivi in vredni vse obsodbe, saj so v popolnem nasprotju z vrednotami, na katerih je zgrajena in zasnovana moderna združena Evropa.«

V Hrastniku, 6. aprila 2019
Ladislav LIPIČ, predsednik

Dan vrnitve Primorske k matični domovini

Spoštovani poslanec, gospod Matjaž Nemec,

novica, da si prizadevate za popravek uradnega imena Zakona o praznikih in dela prostih dnevih v Republiki Sloveniji v tistem delu (7. alineja 1. člena Zakona), ki se nanaša na zdaj veljavno poimenovanje »dan vrnitve Primorske k matični domovini«, me je izredno negativno presenetila. Sam to prizadevanje razumem zgolj kot zavržno politično preigravanje, kdo bo koga v Državnem zboru.

Ta Vaša poteza nikakor ne spada v repertoar državotvornih potez! Z gotovostjo ne!

<http://www.pisrs.si/Pis.web/>

pregledPredpisa?id=ZAKO4750

Sprašujem Vas, pri zdravi kmečki pameti, kako lahko sploh ozemlje (Primorsko), stoletja poseljeno z avtohtonimi Slovenci, »priključiš« za kar se – po vesteh v medijih – zavzimate?

»Priključiš« torej, po Vašem mnenju, lastno narodno ozemlje, predhodno z voljo velesil ukradeno in sosednji Italiji podarjeno kot nagrado za prestop na stran Antante (London, 1915)?

Našo sveto primorsko zemljo smeš zgolj in samo vrniti, jo spojiti z matico, z domovino, ne pa po vzoru Hitlerja (Avstrija, 1938) priklučiti (anšlus)?

Enako si je našo Primorsko na osnovi meddržavne pogodbe iz Rapalla priklučila leta 1921 h Kraljevini Italiji takrat še demokratična italijanska oblast; pozneje ji je sledila takrat že črna fašistična Italija, spet protipravno, saj je 3. maja 1941 priklučila h Kraljevini Italiji še tako imenovano Ljubljansko pokrajino.

Vzroka za to Vaše nerazumno vztrajanje pri spremembi imenovanja največjega praznika Primorcev si ne morem razložiti drugače kot s tem, da namenoma skušate uveljaviti svojo (pre)moč koalicije nad svetovnonazorsko nasprotno opozicijo v Državnem zboru. Zdaj veljavno imenovanje državnega praznika je namreč uveljavila leta 2005 takratna koalicija pod vodstvom SDS in Janeza Janše.

Za občutenje iskrenega domoljuba Vaša poteza ni dobrohoten pripevek!

Vsekakor je vredno razmisleka, da se morebitni popravek Zakona o praznikih in dela prostih dnevih v Republiki Sloveniji, seveda če bo sprejet v Državnem zboru, pošlje v ustavno presojo Ustavnemu sodišču, saj je zaokroženo, novito nacionalno ozemlje eden od pogojev ustanovitve države in s tem posledično z zakoni pravih poimenovanj vsega, kar pritiče temu ozemlju, ki je naša domovina.

Še vedno upam, da popravek Zakona ne bo sprejet v Državnem zboru in da bo zmagala zdrava kmečka pamet.

Veliko večjih in resnejših zadev imate v Državnem zboru za urgentno reševanje (zdravstveni sistem, pokojninski sistem, redne, stalne zaposlitve za mlade in prekarce, omogočanje ugodnih stanovanjskih kreditov za mlade družine, skrb za dvig rodnosti in omogočanje teh pogojev mladim družinam, celodnevna oskrba starostnikov...!)

Sapientni sat!

Spoštljiv pozdrav,
mag. Marko Bidovec, ponosni sorodnik bazoviškega junaka Ferda Bidovca

Dvojni spomin

Prihodnje leto bo 90. obletnica prvega tržaškega procesa, ki se je začel 1. septembra 1930, njegove žrtve so bili mladi fantje iz tajne organizacije Borba: Ferdo Bidovec, Fran Marušič, Zvonimir Miloš in Alojz Valenčič. 5. septembra 1930 so jih ustrelili na vojaškem strelišču pri Bazovici. Tam stojijo spomenik pa tudi beli stebrički, na katere so bile žrtve privezane. Tega dogodka se seveda ne spominjajo v Italiji, vneto pa se zbirajo pri bazoviški fojbi, kot je bil primer ob letošnjem 10. februarju, njihovem prazniku spomina na žrtve, domnevno »pometane« v fojbe, in ob zloglasnih besedah predsednika

Evropskega parlamenta Tajanija: »Živel Trst, živila Istra in Dalmacija italijanska! O divjanju fašizma, o kvazisojenju fašističnega sodišča, ki je očitno odobraval pohode na takratno jugoslovansko ozemlje in ubijanje svobodoljubnih ljudi, pa seveda nič. Tudi nobenega opravičila zaradi divjanja mladih fašistov v Strunjanu, ko so leta 1921 streljali na otroke in dva ubili. Smo se po 90 letih združeni v Evropski uniji sposobni drug drugemu opravičiti in se končno pomiriti? In kdo je tisti med državnimi politikami, ki bi lahko predlagal ta zgodovinski spravnin in kulturni akt? Morda predsednika držav Slovenije in Italije, zunanja ministra ali morda celo kakšno društvo? Bomo videli.

Franc Krajnc,
podpredsednik ZB Piran

Franjo Malgaj v stripu

Muzej novejšje zgodovine Celje je izdal in založil strip z naslovom **Franjo Malgaj – mladenič, ki ga je izbrala zgodovina**. Avtorja dela sta **Marijan Pušavec in Gašper Krajnc**. Delo je izšlo v 3000 izvodih.

Cena stripa je 8 evrov.

PESEM

Črni bratje

*Črni bratje, črni kakor oglje,
kakor črna tema polni nje skrivnosti
a trdne in junaške volje,
ki brusila jim diamantne je kreposti.
Rejec, Brezavšček, Brezigar in Pirc Danilo
bili so svetla družčina in zlato oznanilo,
slovenskim vsem dijakom zgled,
da za svobodo, če je treba, bo umret.
Naj živi svoboda! bil srca je njih klic,
Naj narod ne trpi fašističnih krivic!
Naj človek vsak bori se za jezik svoj, njegá
pravice!
Izobesili slovensko so zastavo,
trosili letake po Gorici,
to bili pogumni so gimnazijci.*

*Bratovščino pa kmalu so fašisti zasledili,
člane vse zaprli in polovili,
zverinsko mučili so fante mlade,
da bi uničili jim svobode svetle nade.
Ranam hudim Mirko je podlegel,
ki komaj se odprl je v cvet,
v pomladni rosi štirinajstih let
za vedno zapustil je življenja svet.
A tako zapora je tovariše vse rešil,
oblast se v Rimu je tedaj zganila,
ker dečkom je usodo hudo namenila,
jih iz ječe je takrat spustila.
Tiho prav tiho so se ljudje od Mirka
poslovili,
junaka med junaki s črno tančico
pregrnili,
solze so po licih skelele,
a v srcih so iskre upora vzplamtele.
Je prišel ta dan,
ko iz tigrovcev je vstal partizan,
ko Primorec je bil maščevan.
Energija pa Črnih je bratov gorela,
ki iz srčnih je isker se vnela,
najlepših, najčistejših kakor diamant,
ki daroval ga z življenjem je štirinajstletni
fant.*

Ana Horvat

70 let izhajanja revije **BOREK** ★

ZAKAJ SEM PARTIZAN

Koncert Nataše Loborec Perovšek

Gallusova dvorana Cankarjevega doma

6. maj, ob 19. uri

Z gosti: Mojca Hladnik | Špela Koprivšek | Luka Grižonič
ŽPZ Kombinac | Kr'snice Loški potok | GŠ Zagorje | pevski zbori osnovnih šol iz Ljubljane, Cerknice, Litije, Domžal, Gradca, Gabrovke in Grahovega | šolski bend OŠ Notranjskega odreda Cerknica | skupina Borjač iz Sežane | Silvan Kralj | Sašo Hribar

Organizacija prireditve: Založba Sophia in Nataša Loborec Perovšek, www.zalozba-sophia.si
Vstopnice: vsa prodajna mesta CD. www.cd-cc.si

KONCERT SLOVENSkih LJUDSKIH IN PARTIZANSKIH PESMI

Posvečen Dnevu zmage in Dnevu Ljubljane

MARJETKA POPOVSKI (Izola) & Spremljevalna skupina

Savo Kralj - kitara, bobni
Miran Pečenik - harmonika
Marko Petelin - harmonika
Igor Rojc - recitator in pevke Cvet v laseh

LJUBLJANA POGAČARJEV TRG
četrtek, 9. maj 2019 ob 11. uri

Prisrčno vabljeni in »Zapojte z nami!«

NAGRADNA KRIŽANKA

SVOBODNA BESEDA		PRIPRAVA ZA ČRPANJE	IT. SLIKAR, KIPAR, ARHITEKT, IZUMITELJ (1452-1519)	RIMSKA BOGINJA PLODNOSTI	VELJA ZA VELIKEGA UMETNIKA IN UČENJAKA	NENASI- ČEN OGLJIKO- VODIK, ETEN	ŠPORTNA NAPOVED	TEKOČA ZAČIMBA	NAOČNIKI	SKLADA- LEC	... IN PRAKSA
ČLOVEČ- NOST											
PERUT- NIČKE											
CELOTA DEL, ZA KATERE JE KDO ZADOLŽEN							PODKOŽNA MAŠČOBA				
ANTON NANUT				EDOUARD LALO AVSTRIJ. POLITIK (JULIUS)			PERZIJSKI PESNIK V 13. STOLETJU (IZ: DIAS)	RIMSKI HIŠNI BOG PRAVOKO- TEN TRG (IZ: REVSKE)			
FR.-FLAM. SKLADA- TELJ (PIERRE; IZ: AULER)							HRVAŠKI OTOK RAB V ANTIKI				
RUSKI ŠAHIST (VLADIMIR)									ANTON JANŠA		
OBESEK									MOŠTVO, POSADKA		
NEPRE- DUŠNO ZAPRTA STEKLE- NIČKA Z ZDRAVI- LOM ZA VBRIZGA- VANJE	GRŠKI BOG ZDRAVI- LSTVA, ESKULAP	NAJBOLJ ZNANA SLIKA OSEBE NA SLIKI	ULOV	ULRICH ZWINGLI	UPANJE PISATELJ KUHA- PREŽIHOV VORANC		SKUPNOST LJUDI, POTOMCI ISTEGA PREDNIKA	SVETILO IZ VOSKA			
						ODPADEK PRI BRUŠENJU ENOTSKI VEKTOR					NAROČJE
											ANTON VADNAL
KANAL, PO KATEREM ODTEKAJO SOLZE							GLINASTA PIŠČAL				
							NOREC (POMANJ.)				
SLOVEN- SKA PESNICA (MAJDA)				POKRITA TERASA OB HIŠI GR. MITOL. VELIKAN					OTON ŽUPANČIČ	OKRASNA PTICA BRITANSKI FIZIK (WILLIAM)	
PRIDELO- VANJE LANU							ZOBO- ZDRAVNIK ŠPANSKA ZNAMKA AVTOV				ŠPANSKI TENISAČ RAFAEL NADAL
EVA LONGYKA			BIBLIJSKI OČAK GORA NAD KOBARI- DOM			GOBA MAVRAH (IZ: SIR) ANTIČNI BEOČAN		ŽIRO RAČUN		OTTORINO RESPIGHI TEKOCINA V ŽILAH, KRVCA	
								BARVILO ZA LASE			
PRIPADNIK PIKTOV V NEKDANJI BRITANJI				ZELO MAJHNA KOLIČINA KONRAD ADENAUER				NEKD. TUR DENAR (IZ: ČAKA) OSKAR LANGE			
ZGOŠČENO IZRAŽENA DUHOVITA MISEL						STROKOV- NJAK ZA OCEANO- GRAFIJO					
NAŠA ŠPORTNA PLEZALKA GARNBRET						BOLEČINA, KI SE POJAVLJA ZLASTI PONOČI					

Rešitve križanke pošljite
do 15. maja 2019Trem izžrebanim reševalcem
bomo podarili knjigo.SVOBODNA
BESEDAIzžrebani reševalci križanke iz 41.
številke revije Svoboda beseda

1. Stanislav Muc

Gornja Lokvica 5/b, 8330 Metlika

2. Ivan Hromin

Vrazova 46, 2000 Maribor

3. Darko Žnidarčič

U. Borisa Kalina 5/c, 5250 Solkan

Rešitve križanke:

IZBOKLINA, BLOKOVNIK, SOJUZ, ATA, EČ,
PATRON, UNICA, AIN, ANTIDETONATOR,
PORTIR, VINOPIVEC, AMA, MOLK, KR, FELE,
ČI, MASKA, AJDAREŽ, ANOA, OREL, AKI,
NAGNUSNEŽ, VAR, TL, ICO, RKLJIČ, KAIRO,
IRENA, NGONIČI, IJEKAVKA, KOC, EKS, FAKS,
TUR, ASA, KAD.

Geslo: ZLOČINI OKUPATORJEV

Geslo križanke napišite na dop-
isnico in jo pošljite na naslov:
ZZB NOB Slovenije, Einspielerje-
va 6, 1000 Ljubljana, s pripisom
»nagrada križanka«, do
15. maja 2019.

Ime in priimek:

Naslov:

Geslo 42. številke SB:

UTRINKI

V Buchenwaldu, nedaleč od Weimarja, v enem največjih taborišč na nemških tleh, je bila 14. aprila osrednja slovesnost ob 74-
letnici osvoboditve koncentracijskega taborišča. V Buchenwaldu je umrlo 56.000 ljudi. V vseh nemških taboriščih je umrlo skoraj
10 tisoč Slovencev in Slovenk. Na slovesnosti je bila tudi delegacija ZZB NOB Slovenije, ki se ji je pridružil namestnik slovenskega
veleposlanika iz Berlina Aleš Marčič (drugi z desne).Slovenski veleposlanik v Berlinu Franc But se je 14. aprila dopoldne udeležil spominske
slovesnosti ob 74. obletnici osvoboditve ženskega koncentracijskega taborišča
Ravensbrück, v katerem je bilo zaprtih tudi 2230 Slovencev, popoldne pa komemoracije v
Gardelegnu, kjer so Nemci v zadnjih dneh 2. svetovne vojne pomorili 1016 zapornikov,
med njimi so bili tudi Slovenci.